

2015

št. 9

CENA 4,00 €

mladika

Mojca Polona Vaupotič

PLEČNIKOVİ KELIHI
SO DRUGAČNI

*TUJEC SEM BIL
IN STE ME SPREJELI*

Uvodnik

Spomín na
Franceta Bučarja

MILAN DOLGAN

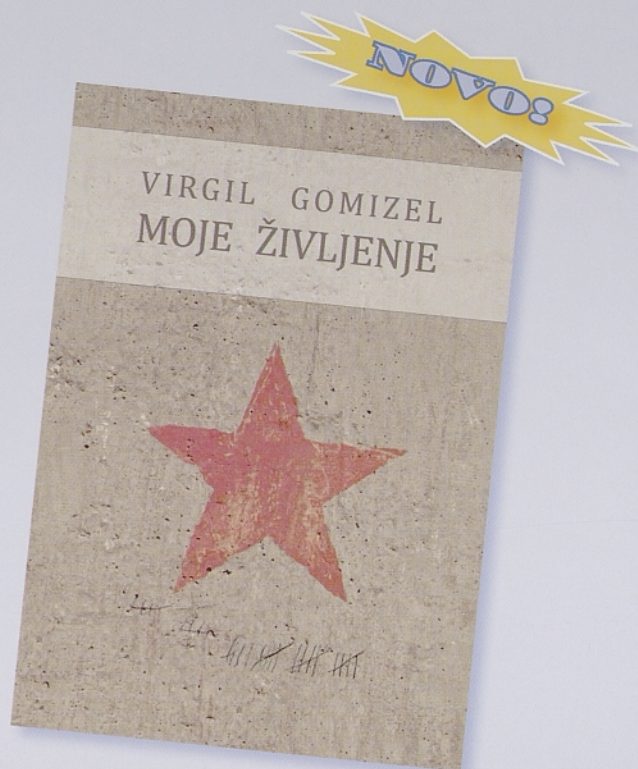
STOLETNICA PEHTOVTOVE
(IVAN BRENCÉ) JUNAŠKE SMRTI

Aleksander Furlan

ZGODBA O BONIH
IN AVTOBUSNEM LISTKU

kazalo

Tujec sem bil in ste me sprejeli	1
Sara Remžgar: Stvarjenje	2
Nataša Konc Lorenzutti: Zaradi mene	3
Mirella Urdih: Razmišljanje zdomske tržaške Slovenke (II)	7
Aleksander Furlan: Zgodba o bonih in avtobusnem listku	9
Milan Dolgan: Stoletnica Pehtovtove (Ivan Brence) junaške smrti	11
Boris Pangerc: Argentina 1993 (11)	14
Marija Mercina: Z lepoto in igro do življenjskih spoznanj	18
Spomin na Franceta Bučarja	19
Sabina Vostner: Pesmi	19
Mojca Polona Vaupotič: Plečnikovi kelih so drugačni	20
Niko Štokelj: Slovesnost pri Lajnarjih	23
Antena	24

**VIRGIL GOMIZEL
MOJE ŽIVLJENJE**

Pretresljivi in enkratni spomini kraškega rojaka Virgila Gomizela, rojenega januarja 1928 v Križu pri Sežani: od kmečkega fanta na Krasu, preko partizanskih enot in šolanja v Ljubljani do »premestitve« na Goli otok in begunstva v Avstraliji.

SLIKA NA PLATNICI: Neskončni val beguncev v Sloveniji (foto Anže Malovrh/STA).

Uredništvo in uprava:
34133 Trst, Italija, ulica Donizetti 3
tel. 040-3480818; fax 040-633307
uprava@mladika.com; redakcija@mladika.com
www.mladika.com

Oblikovanje: Matej Susič
Izdaja: Mladika z.z. o.z.

Registrirana pri trgovinski zbornici v Trstu dne 21.4.1999 pod številko 114276.

Član USPI (Zveze italijanskega periodičnega tiska)
Reg. na sodišču v Trstu št.193 dne 6.4.1957 • ISSN 1124 – 657X

Tisk: Grafika Soča d.o.o. – Nova Gorica
Izhajanje revije podpira Urad Vlade RS za Slovence v zamejstvu in po svetu.

UREDNIŠKI ODBOR: David Bandelj, Erika Jazbar, Ivo Jevnikar, Marij Maver (odgovorni urednik), Saša Martelanc, Sergij Pahor, Mitja Petaros, Nadia Roncelli, Matjaž Rustja, Tomaž Simčič, Breda Susič, Jernej Šček, Zora Tavčar, Evelina Umek in Ivan Žerjal.

SVET REVIJE: Lojzka Bratuž, Silvija Callin, Jadranka Cergol, Peter Černic, Marija Češčut, Danilo Čotar, Liljana Filipič, Diomira Fabjan Bajc, Lučka Kremžar De Luisa, Peter Močnik, Milan Nemač, Adrijan Pahor, Bruna Pertot, Ivan Peterlin, Alojz Rebula, Peter Rustja, Ester Sferco, Marko Tavčar, Neva Zaghet, Edvard Žerjal in člani uredniškega odbora.

Posamezna številka Mladike stane 4,00 €. Celoletna naročnina za Italijo in druge države 30,00 €; po letalski pošti: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Za plačilo lahko uporabite poštni tekoči račun 11131331 – Mladika - Trst. Na banki: Zadrúžna kraška banka - Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916; SWIFT: CCRTIT2TV00).

Tujec sem bil in ste me sprejeli (Mt 25,35)

Migracije so povezane s človeško zgodovino od začetka. Veliko je različnih mnenj o tem vprašanju. Posebej je kompleksno vprašanje beguncev danes in pomembno naše gledanje nanj.

V svojem bistvu smo nomadi, ki iščemo prostor pod soncem, kjer bi lahko (pre)živel. Na tej poti se zaustavljamo za določen čas, dokler nas neka notranja ali zunanja sila ne požene v novo iskanje.

Dokler je dovolj praznega prostora, nam preselejevanje ne predstavlja problema. Ko pa se znajdemo na že zasedenem terenu, nastanejo konflikti in celo vojne, kjer navadno zmaguje močnejši in spretnjši. Ob vseh spopadih za prostor pod soncem nastajajo tudi posledice v maščevalnosti in vedno novih krivicah. Raste nezaupanje med ljudmi. Obenem pa se iščejo tudi načini, kako rešiti različne probleme posameznikov in ljudstev.

Izraelska zgodovina razodeva zelo nazorne primere preseljevanja. Že Abraham je odšel iz svoje dežele, kjer je sicer imel ekonomsko gotovost in trenutno zagotovljen status v svojem okolju. Vendar pa ni imel potomstva, ki bi mu zagotavljalo oporo »na stara leta« in obrambo pašnikov za njegove črede.

Na poti je prišel do spoznanja, da ni sam svoj gospodar, ampak da je z njim še Nekdo, ki ga je poklical v življenje in ga spremlja na poti. Ta zavest mu je utrdila zaupanje, da se mu bodo spolnila najgloblja pričakovanja in bo postal oče mnogih narodov, kot mu je bilo obljubljeno.

Posebna zgodba je egiptovski Jožef. Njegovi bratje so ga prodali kot sužnja, ker niso mogli prenašati njegove drugačnosti. Od sužnja se je povzpел do podkralja in ekonoma v Egiptu, ki mu je uspelo pridelati zaloge žita in jih v času lakote v okoliških deželah učinkovito prodajati. Nazadnje je omogočil preživetje tudi svojim bratom in jim razložil, da je Bog njihovo hudobijo obrnil v dobro. Celotna rodovina je prišla v Egipt. Iz njih je v 400 letih nastal velik narod, ki se je iz suženjstva vrnil v obljubljeno deželo.

Pod Mojzesovim vodstvom se je Izrael vrnil, vendar je moral iti skozi puščavo in šele po štiridesetih letih je smel vstopiti v obljubljeno deželo.

Kar dve generaciji sta ostali v puščavi, šele tretja, ki ni imela skomin po egiptovskih loncih mesa, je bila sposobna zaživeti novo življenje.

Tudi »babilonsko izgnanstvo« je bilo potrebno, da se je izraelski narod prečistil in kot mali ostanek nadaljeval svoje bivanje v Palestini. Prišli so pod rimsko nadoblast, ki jih je izkoriščala, vendar se je tudi izraelska istovetnost notranje pokvarila. Različne veje oblasti so utrjevale svoje pozicije in spregledale duhovno razsežnost in preroško poslanstvo naroda.

Jezusovo rojstvo je prineslo takšno »drugačnost« v dojemanju smisla našega življenja, da ga Izraelci v večini niso dojeli. Nasprotno: že samo rojstvo Jezusa iz Nazareta se je zgodilo v nemogočih okoliščinah, v hlevu; celotna družina je morala bežati pred krvoločnim kraljem Herodom v Egipt. Jezusa so kot učitelja duhovnega življenja zavrnil v domačem kraju. Vseskozi se je poleg občudovanja mnogih oblikovala tudi opozicija, ki ga je nazadnje zavrnila v celoti, ga po krivem obsodila in ga kot zločinca pripeljala na križ in umorila.

Vendar smrt nad njim ni imela moči. Takšne dobrote in ljubezni, ki odpušča tudi svojim ubijalcem, ni mogoče ubiti. Njegovo sporočilo in njegovo življenje gre naprej in predstavlja kašipot tudi za današnji čas.

Kristjani gledamo na problem beguncev in priseljencev v luči vere. **BOG VIDI SITUACIJO, V KATERI SE NAHAJAMO IN JO DOPUŠČA, KER NAM S TEM NEKAJ SPOROČA.**

Voditeljem narodov in držav je naložena velika odgovornost za stalno in usklajeno prizadevanje za mir in pravičnost. Javni delavci na različnih področjih morajo ustvarjati pogoje za primerno reševanje medsebojnih težav. Verski in javnomnenjski voditelji so poklicani, da vplivajo na duhovno usmerjanje svojih ljudi in tako gradijo najgloblje temelje sožitja med vsemi ljudmi in narodi.

Za nas kristjane pa veljajo evangeljske smernice, ki nas sprašujejo: »Kdo je moj bližnji?« Tisti, ki je videl stisko sočloveka, sedaj in tukaj, in mu pomagal. Jezus se identificira z majhnimi in nemočnimi:

(dalje) ➔

➔ (UVODNIK – dalje s prejšnje strani)

»Resnično povem vam: Kar koli ste storili enemu od teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili« (Mt 25, 40). Še bolj jasne so besede: »Kolikor niste storili enemu teh najmanjših, tudi meni niste storili« (Mt 25, 45). Med pomembnimi področji, po katerih se presoja naša krščanska dobrota v tem trenutku, je: »... TUJEC SEM BIL IN STE ME SPREJELI« (Mt 25, 35).

Papež Frančišek je naročil, naj vsaka župnija in tudi druge skupnosti sprejmejo vsaj eno begunsko družino pod svoje varstvo in botrstvo. Naročilo ni samo evangeljsko, ampak zelo praktično in modro. Z osebnim stikom in poznanstvom se zmanjšajo predsodki na eni in drugi strani. Odprejo se tudi

možnosti za delo. Tudi otroci lahko neposredno z vrstniki vzpostavijo stike in se zblížajo.

Seveda se bo treba v mnogih primerih soočiti tudi z vprašanjem vere. Kristjani spoštujemo različna verska prepričanja, tudi islam. Vendar pa smo zvesti svoji veri in našemu rešitelju Jezusu Kristusu, ki nam naroča, naj sprejemamo vsakega človeka kot brata ali sestro, ker je vsak človek ustvarjen po Božji podobi in sličnosti. Begunsko vprašanje je torej tudi vprašanje prečiščenja naše vere in poglobitev zvestobe svojim koreninam, brez katerih ne moremo živeti.

AU

Sara Remžgar

Stvarjenje

DVIGOVANJE

Raste luna in z njo
mežik v tvojem sporočilu,
ki ga noč pozabi in prinese zopet jutro
belih, rdečih in pozlačenih nožev;
jadra, ki se ujeta v slanost morja zasmejijo,
oljni napev nedolžnosti
in razblinjene, natrgane ženskosti,
drugačne kot si jo pričakoval.

Moja beseda bi se dotaknila tvoje,
a se v zelenem popoldnevu spiralno razjeda
ostrini norosti, nesmislu bega
- ta leži na dnu oceana, saj veš,
in ocean želi ljubiti morsko zvezdo v eni sapi krika,
in ne vrniti, ne oditi v znani kraj.

Morda, nekoč,
zvečer,
ko se zavem brezčasnosti,
ujamem tvojo zvezdo in ji odpoljubim
nemih ust ugriz.

SLIKA

Včasih me popade skala obiskanja,
ko se praznost pregloboko
zarine;
pograbi črv obupa vsak kanalček
proste paše, bistre vode.

Modrina tvojega očesa riše
zavoje tanjših, brezkompromisnih potez
v reko nujnosti očiščenja.
Strah me melje, ko postajam mehka
zimska pomaranča,
plašen sok, kiselkasto krilo brez zavetja.

Ta slika, ta nasičena praznina,
skrita v zaslepljeni odsotnosti mrzličnih
pogledov, lahkotnega stanja vesti,
obvladovana, zapovedana odpovedi
brez barve, skoraj brez obličja.
In se vrneš, ko te vprašam,
zakaj si pustil umreti drevo ob robu potoka.

Nataša Konc Lorenzutti

Zaradi mene

Novela je bila priporočena na 43. literarnem natečaju revije Mladika

»U stavi! Če ne, bom skočil ven!«
 »Si nor? V šolo moraš!«
 »Ustavi, slišiš! Ustavi! Ustavi! Ustavi!«

Zunanji prostor se manjša, notranji večja. Napihuje se. Mogoče bomo s to kapsulo vred izstreljeni iz zakonitosti zunanjščine. Sin poleg mene vpije, hči na zadnjem sedežu ihti. Čutim, kako nas trese in opazujem svoje brezkrvne členke na krmilu. Kako je lahko prišlo do tega? Kje sem ga polomila, kaj spregledala, preslišala, kdaj odpovedala? Kako sem lahko dopustila, da se tako mrcvarimo?

*

Rebra mi vibrirajo. Mama drži volan. Samo njene bele členke vidim, v obraz si je ne upam pogledati. Sestra zadaj se cmeri. Seveda zaradi mene. Robovi so zmečkani, drevje postaja podobno ljudem in ljudje psom; med bližnjimi in daljnimi ni razlik. Mama mi je tuja, kot da ne bi bila moja. Tisto, kar je bilo zunaj in pred tem, se je zmanjšalo; to, kar je noter in zdaj, pa me golta kot piton.

Zjutraj sem bil slabe volje, priznam, vse mi je šlo na živce, *ona* še posebno. Odkar sta se z očetom skregala, se ne obvlada več. Njen obraz, oborožen s prisiljeno potrpežljivostjo, podoben frisu kakšne nune, se mi je zdel osladen in me je odbijal bolj kot običajno. Vzbuja mi je slabo vest. *Ona* lepo že oblečena in umita, jaz, lenoba, še ležim. »Nikamor ne grem!« sem zarenčal. To je najbolj učinkovita kazen za njeno pravičniško teženje. »Tudi v šolo ne.« *Ona* me je obupano pogledala, kar sem, jasno, pričakoval. Mogoče bi me presenetilo, če bi se nasmehnila ali skomignila z rameni; bolje bi se počutil v svoji koži, ker bi vedel, da je še nisem dokončno zamoril. Kadar pa se me loti s svojim obupom, postanem še bolj pasji. Čutil sem, da sem hudoben, odneslo jo je iz sobe, a se nisem nameraval opravičiti, samo še bolj sem se preziral, še bolj vseeno mi je bilo zase in zanjo in za vse. Slišal sem, kako spodaj škripljejo vrata, ropotajo skodelice; kako sestra pleše okrog nje in se skuša pogovarjati z njo, ona pa ji kratko in odrezano odgovarja, ker je

prizadeta, jasno, zaradi očeta in zdaj še zaradi mene, ki se še vedno *valjam po postelji in ji natezam živce*. »Pleši medo, pleši medo, medo moj plesalček,« poje sestra, mama pa se ji ne odziva.

Zmeraj se težko odločim odgrniti odejo in se dvigniti. Pravi car sem, ko mi to uspe. Saj sem se tudi danes navsezadnje skidal iz postelje in navlekel nase cunje, ki sem jih zvečer vrgel čez stol. Čutil pa sem, da sem bolj znerviran kot običajno in da mi gre vse še bolj na jetra. Ne predstavljam si, do kam se bo to vleklo, mogoče prav do treninga po pouku, ko se bom končno malo zrelaksiral. Šel sem dol, po stopnicah, v kuhinjo, brez nogavic, jasno, copate sem si nataknil na boso nogo, česar mama ne prenese, se privalil do stranišča in odtočil. Roba školjke nisem pobrisal, kakor zahteva *ona*, oplaknil sem si roke, zob se mi ni dalo umivati, šel sem v kuhinjo in si nalil mleko za kakav.

»O, Boštjan, dobro jutro,« je začivkala sestra, srčkana kot medvedek iz pesmice.

»Pleši, Tončka,« sem se spačil in ji pokazal čekane. Seveda se pri tem obnašanju ne maram. Pljunil bi si v glavo, zabrskal bi se nekam, nehati pa nisem mogel.

»Nisem Tončka, Tonja sem,« mi sestra ni ostala dolžna, vendar je to že rekla z jokavim glasom, kar je njen stil, kadar hoče biti revica. Mama pa je, namesto da bi me ustavila z malo manj materinske spluznjivosti, rekla:

»Daj no, Boštjan, lepo te prosim, ne tako surovo.« Zvenelo je kot recitacija na proslavi za dan upora proti okupatorju.

»Briga me! Daj mir!« sem zavpil in čutil, kako je odskočila, ker jo je najbrž odbilo tudi valovanje zvoka, pridelanega z mojimi volovskimi glasilkami.

Tončka je zajokala in se zavlekla v kot, mama je trdo umolknila in vedel sem, da ne ve, kaj bi. Seveda se nisem počutil kot olimpijski prvak. Takšna zmaga je precej švoh. Vem, da sem iskal možnost. Nisem hotel vojne in sem si mogoče želel, da bi bil

oče doma. *Ustavi se, mulc*, bi zarobantili s še bolj volovskim glasom kot je moj. Mogoče bi pomagalo. Ali pa tudi ne. Spomnil sem se, kaj sem se zmenil s psihologom, h kateremu so me vlekli najmanj enkrat na mesec, kot kakega psihiča, ampak mi je postal že kar simpatičen, ker me ima za normalnega. Povedal mi je zgodbo o fantu, ki je šel vsakič, ko ga je popadel bes, k sosedi cepit drva. Zmenila sva se, da bom tudi jaz nekako opravil s to zadevo na drugačen način. Ampak kako, če me podijo v šolo! Razčesnil bi vse, kar mi pride na pot, tudi šolo!

Dvajset do osmih smo se spakirali v avto. Opažil sem, da se mami trese roka, s katero je prestavila v vzvratno in speljala z dvorišča. Tončka, ki je sicer klepetulja, je bila zadaj tiho kot medo, ki pleše. Ko smo bili že skoraj na koncu vasi, je mama s pohlevnim glasom začela:

»Saj vem, da bi bilo najbolj enostavno, če ne bi zdaj nič rekla, ampak ...« Jasnó sem zaznal, da neka gniloba v meni leze gor ... *Če bo šlo tako naprej, mama, ne bom zdržal ...* »Vem, kaj bi rad,« je nadaljevala. »Da bi bili vsi tiho okrog tebe, saj sam veš, kaj povzročiš, kadar se tako obnašaš ...«

Nehaj, mamica, lepo te prosim, saj vse vem, vse vem, nikar ne govori, tudi ti si obljubila onemu človeku, da ne boš nakladala in mi pridigala, popoldne se bom opravičil, prijazen bom, samo nehaj, nehaj, ne povej do konca ... »Ampak veš, Boštjan, tudi Tonja je moj otrok in ne bom pustila, da jo zmerjaš in ponižuješ ...«

»Nehaj!« sem tako zakričal, da sem čutil, kako se je napihnila streha. Na nekem dvorišču sem zagledal strica z grabljami, kako bulji za nami. Idiot! Najbrž smo imeli vsi trije spačene obraze. Vedel sem, da bom še enkrat zakričal, še veliko huje kot prej. Mama je rekla:

»Prosim te, Boštjan ...«

»Molči!« sem zatulil z vso močjo, kar je premorem, in takrat mi je priletelo. Klofuta s hrbtno stranjo njene desne roke.

»Oprosti, nisem hotela,« je zaječala in ulile so se ji solze. »Roka se mi je sama sprožila, ker ne prenesem, da kričiš name!«

»Spusti me ven,« sem zavpil in čutil, da tudi meni teče po licih. »Ven hočem!«

»Boš šel v šolo, če te spustim?«

»Ne!« sem se zadržal še bolj. »Ustavi!«

»Ne morem, Boštjan, ne bom ustavila, v šolo moram.«

Bilo je podobno, kot da sem še zmeraj v njenem trebuhu in me ona noče roditi. Hoče me imeti zaprtega do konca življenja. Ven moram, ven iz nje, zno-rel bom, če me ne izpusti! Raztrgal jo bom! *Ustavi! Če ne, bom skočil ven! Si nor? V šolo moraš! Ustavi, slišiš! Ustavi! Ustavi! Ustavi!*

*

Vsi trije smo naenkrat zabetonirani v molk. Tonja si komaj upa dihati. Prispeli smo pred šolo. Tonja skoči ven in preplašeno pomaha, jaz se ji skušam nasmehniti. Boštjan še vedno sedi v avtomobilu, njegov izraz je podoben bajerju, polnemu alg in mresta. K avtu pride njegov sošolec z mlajšim bratom. Boštjan ga užali. Mene zaraščajo alge in mrest.

»Odpri vrata in pojdi v šolo,« rečem nato kolikor toliko mirno.

»Ne morem,« odgovori.

»Moraš,« rečem. »Ne moreš zdaj nazaj domov in se delati, da je vse v redu,« se trudim. »Premagaj krizo, lepo te prosim, vse bo še dobro, če boš odprl vrata in šel.«

»Ne bo dobro.«

»Bo. Popoldne se pogovorimo. Z očetom se bova pobotala in skupaj se bomo ...«

»Ne!« zakriči. »Nič se ne bomo pogovarjali, prav nobenega sojenja ne bom poslušal, nikamor več me ne bosta vlekla, nobenemu pametnjakoviču ne bom razlagal, kako se počutim, z mano je vse v najlepšem redu, samo vidva, vidva, vidva nista normalna!«

*

Tonja je stekla proti šoli, ni se več ozrla. Mogoče se je bala, da bom pritekel za njo. Videl sem se. Bil sem grozljiv.

Spomnil sem se, da me je par dni pred tem ganila pesem iz risanke, ki sem jo gledal, ko sem bil majhen. In kako je bilo lepo, ko me je mama zvečer dala v posteljo, mi prebrala pravljico in mi potem zapela. Nato je prišel oče in me pobožal. Zdaj ga že en teden ni doma, ker se je skregal z mamo. Za ganljive misli ni prostora, ker jih jeza izpodriva. Grabi me s koščeni-mi prsti, ki imajo skrhane nohte, zavihane navznoter.

Zunaj sem zagledal sošolca, bednega Simona, ki je vodil svojega mlajšega brata za roko. Gnusoba cel pouk pravi svinjske vice, zdaj se pa tukaj dela lepega v vlogi velikega, skrbnega brata. Sploh pa je bolje, da jaz ne pametnjačim ... Pravkar sem vse zasral, sem pomislil s knedlom v goltancu.

Simon me je zagledal. Samo še tega mi manjka! Obrnil se je in začel korakati proti našemu pežoju, bratca z rumeno rutico pa je še vedno vlekel za sabo. Pristopil je k vratom in mi dal znamenje, naj mu odprem. Najraje mu ne bi. Vseeno sem naredil tricentimetrsko špranjo.

»Gremo skupaj noter?« je vprašal Simon.

»Jaz ne,« sem še kar normalno odgovoril.

»Ne?« se je začudil in pokazal železje na zobeh.

»Zakaj pa ne?«

»K ortodontu moram,« sem se pohecal.

»Boš tudi ti dobil aparat?«

»Ne, bergle.«

»Potem greš k ortopedu.«

»Ne, k ortopedru,« sem mu zabrusil. »K enemu takemu, ki me spominja nate!«

Zaprli sem okno in se počutil še veliko bolj ogabno kot prej. Simon mi je obrnil hrbet in užaljen odvlekel bratca proč. Moja mama je odsekano dihala, kot da bi ji bilo slabo.

Odpri vrata in pojdi v šolo. Ne morem. Moraš. Ne moreš nazaj domov in se delat, da je vse v redu. Pre-magaj krizo, lepo te prosim, vse bo še dobro, če boš zdaj odprl vrata in šel. Ne bo dobro. Bo. Popoldne se pogovori-mo. Z očetom se bova pobotala in se bomo skupaj... Ne! Nič se ne bomo pogovarjali, prav nobenega sojenja ne bom poslušal, nikamor me ne bosta vlekla, nobe-nemu pametnjakoviču ne bom nič razlagal, z mano je vse v najlepšem redu, samo vidva, vidva, vidva ...

*

Samo midva nisva normalna ... In če je to res? Koljeva se že za vsako malenkost. Terapevtu sva se zavezala, da se bova izogibala ponavljanjem, ki nas posrkajo v norenje. Namesto tega jih očitava drug drugemu. Moža sem nagnala v trenutnem razburjenju, on pa je res šel. Tega nisem pričakovala. Po mojem je pri svoji sestri. Čakam, da pokliče, on pa najbrž čaka, da ga pokličem jaz ...

Šolsko dvorišče se je popolnoma izpraznilo. Ura je osem. Ostali so samo še avtomobili učiteljev. Tudi policista, ki zjutraj tam usmerja kolono starševske pločevine, sem izgubila izpred oči. Še dobro. Če bi vedel, da sem mladoletnemu sinu pravkar prebila ustnico, bi imela težave ... Same poškodbe povzročam, vsak trenutek poškodujem sebe in še koga zra-ven. Ko bi me vsaj mož poklical, pogrešam ga, črvi lezejo iz moje in njegove preteklosti, rada bi postala

normalna, a ne vem, kaj naj naredim. Lahko preštudiram vse, kar je kdajkoli kdo napisal o tem, kako se rešiš zank, pa se ne morem razplesti, ker jih ne vidim.

»Nisem te hotela udariti,« rečem. »Samo ustaviti.«

»Vem, ne zamerim,« reče on, kar me preseneti. Osreči. Mogoče sem prej samo hotela preveč naenkrat in mi je zdaj le uspelo priti bliže.

*

»Nisem te hotela udariti,« je rekla potem, ko sem že zmetal iz sebe kup organskih odpadkov. »Samo ustaviti.«

»Vem, ne zamerim,« rečem. Mogoče sem se malo izvlekel, naenkrat sem miren. Čutim, da sem dober in da je svinjarija, ki je prej klokotala po meni, stekla ven. Spomnim se na psihologa, h kateremu nisem šel rad, ampak sem bil potem, ko so me spravili k njemu na razne finte, največkrat povezane s filmi in računalnikom, zmeraj zadovoljen, ker me je razumel in me poslušal. Zanima me, kako je z njim. Menda je bolan. Malo me skrbi zanj. Obljubil sem mu, pred kakimi tremi meseci, ko sva se nazadnje videla, da se bom trudil in da bom jezo nekam preusmeril. Da se bom, preden koga užalim, udarim ali kaj uničim, umaknil, recimo tekkel ven, v gozd, samo da ne bom delal škode. V gozdu se zmeraj sprostim. Skupaj s starši smo se zmenili, da imam dovoljenje – lahko tečem ven. Tudi zdaj bom šel. Skoraj že odprem vrata in planem na prosto, ko me naenkrat prime, da bi mam o objel. Ona me ni zapustila. Še vedno je tu. Sedi za volanom, vsa pobita, in me ima za svojega.

»Te boli?« vpraša.

»Ne.«

»Pojdi zdaj v šolo. Lahko grem s tabo in te opravičim. Nič ne bom razlagala, rekla bom samo, da se je nekaj zataknilo ...«

»Ne,« sem vztrajal. »Ne grem.«

»Ne bo se dobro končalo, Boštjan. Vidiš, da se dogaja nekaj čudnega. Z očetom sva se skregala zaradi tebe ...«

*

Zaradi mene? Zaradi mene?! Mir, ki sem ga prej z muko pridelal, je uničen. Zaradi mene! Od prstov na nogah proti popku se mi spet nekaj dviguje. Ustaviti, ustaviti! Cepiti drva! Teči stran! Jeza gre od popka še naprej, nezadržno proti glavi. Tlačim jo dol, a segam le v prazno, skozi brozgo. Potem butne.

»Pusti me! Znebila se me bosta in bo mir!« si knem. Nato me odnese. Torbo pustim noter. Saj sva se zmenila, da bom stekel ven, če se ne bom mogel

zadržati. Tečem čez polje, mimo hiš ob cesti, proti hribu in gozdu. Na hitro se ozrem. Vidim, da je beli pežo še vedno pred šolo. Preden se zakopljem v zavetje prvih dreves, še enkrat pogledam nazaj. Tam je. Mama stoji pred odprtimi vrati in gleda za mano. Moja mama.

*

Kako je lep v tej grdi kovinski postelji, med odvrtnimi svetlomodrimi stenami. Trdno spi. Ni se ranil, le rahel pretres možganov ima in zvito nogo. Ko so ga pripeljali, je rekel zdravnici, da se je spotaknil, ko je tekel. Domov je tekel. Upal je, da ga čakam. Zanimalo ga je, če so me poklicali in če bom prišla k njemu.

Mož je tukaj. Umirjeno diha. Nisva napeta, vse postaja bolj ohlapno. Poiščem njegovo roko. Sprejme. Drugo ima na sinovem čelu. Srečava se z očmi. Prestrašen otrok strmi iz njega. Ampak se celi.

»Ste že kdaj iskali pomoč?« vpraša zdravnica.

»Hodili smo k družinskemu terapevtu,« odgovorim. »Dobro nam je šlo.«

»Kako dolgo?«

»Tri leta.«

»Zakaj ste prekinili?«

»Pred nekaj meseci je terapevt zbolel. Na elektronska sporočila smo dobivali samo avtomatski odgovor, da je zelo bolan in ne more delati. Nobenih informacij nimamo, kako je z njim.«

»Kdo je bil to?« Zdravnica me čudno gleda. Nekaj tesnobnega me spreleti ...

Mož pove njegovo ime. Zdravnica se še bolj zresni.

»On?« reče. Naredi premor. V hipu mi je vse jasno. Zjutraj, takoj po tem, ko je Boštjan izginil, sem pomislila na možnost, da je morda ... Iščem pravo obliko za naslednje vprašanje, ribarim v zmedu ponaredkov. Izberem:

»Vi veste?«

»Pravkar sem slišala po radiu. Danes zjutraj, nekaj minut čez osmo ...«

»Je umrl?« se komaj razločno, iz dremeža, oglasi najin sin.

Zgodbo posvečam spominu na gospoda Bogdana Žorža.

Literarni natečaj Mladike 2015

Revija Mladika razpisuje XLIV. nagradni literarni natečaj za izvirno še neobjavljeno črtico, novelo ali ciklus pesmi.

Na razpolago so sledeče nagrade:

PROZA

Prva nagrada 500€

Druga nagrada 300€

Tretja nagrada 250€

POEZIJA

Prva nagrada 300€

Druga nagrada 150€

Tretja nagrada 100€

Rokopise je treba poslati v dveh čitljivo pretipkanih izvodih (format A4) na naslov MLADIKA, ulica Donizetti 3, 34133 TRST, do 1. DECEMBRA 2015. Rokopisi morajo biti opremljeni samo z geslom ali šifro. Točni podatki o avtorju in naslov naj bodo v zaprti kuverti, opremljeni z istim geslom ali šifro. Teksti v prozi naj ne presegajo deset tipkanih strani (oziroma 25.000 znakov), ciklus

poezije pa naj predstavlja samo izbor najboljših pesmi (največ deset). Tekste lahko pošljete tudi po elektronski pošti na redakcija@mladika.com. V eni priponki naj bo prispevek s šifro, v drugi pa osebni podatki.

Ocenjevalno komisijo sestavljajo: pisateljica Vilma Purič, prevajalka prof. Diomira Fabjan - Bajc, pisateljica Evelina Umek, prof. Marija Cenda ter odgovorni urednik revije Marij Maver. Mnenje komisije je dokončno.

Izid natečaja, ki je odprt vsem, ne glede na bivališče, bo razglašen ob slovenskem kulturnem prazniku – Prešernovem dnevu – na javni prireditvi in v medijih. Vsi teksti ostanejo v lasti Mladike. Nagrajena dela bodo objavljena v letniku 2016. Objavljena bodo lahko tudi nenagrajena dela, za katera bo komisija mnenja, da so primerne za objavo.

Rokopisov ne vračamo!

Mirella Urdih

Razmišljanje zdomske tržaške Slovenke

II. Zapiski / Beležke

Odkar sem leta 2013 začela urejati Petrovo zapuščino, vedno znova odkrivam tudi kakšne lastne „zapiske“, na katere sem popolnoma pozabila, a se mi zdaj zdijo kar zanimivi za osvežitev spomina. Osemnajstega aprila 1995 sem na primer zapisala naslednje:

„Torek po Veliki noči je, ki je letos bila zelo pozno. S skoraj enotedensko zamudo je danes prispela letošnja 98. številka Primorskega dnevnika, ki je v najboljšem primeru tu že po dveh dneh, v najslabšem pa sploh ne. Začnem listati po njem, odkrivam, kdo je še, spet ali dokončno v zaporu, kateri bolj ali manj znani tržaški Slovenec se je poslovil s tega sveta, za katere slovenske prireditve sem že bila in bom še prikrajšana ... pa odkrijem Spomine na šolska leta Ksenije Levak Budal. V dušku jih preberem in že naletim na besedo ‚konec‘. Pogledam še enkrat naslov in odkrijem v prvi vrstici – skoraj nepopazno – številko 10. Dokaz več, če ga je bilo treba, da sem zadnje tedne bila res pod izrednim pritiskom, če sem prezrla devet nadaljevanj! Hvaležna, da mož še vedno ni utegnil pregledati in spraviti nadležnega kupa komaj prelistanih Primorskih, iščem in tudi najdem celo serijo, ki mi razkrije marsikatero podobnost, pa tudi neskladje, z mojo šolsko kariero, ki se je ravno tako začela pri Sv. Ivanu, a dve leti prej, ko si sploh še nisem postavljala vprašanja, kaj sem, saj nisem poznala drugega jezika kot italijanščino, ali bolje rečeno tržaško narečje. A pravzaprav sem se še pred Dantejevim jezikom naučila nekaj furlanščine od mlade pomočnice, ki smo jo imeli pri nas nekaj let. Mama je bila namreč ves dan od doma, ker je bila zaposlena z očetom v trgovini jestvin. Zato je Rina, kot je bilo mlademu dekletu ime, skrbela zame čez dan in mi prigovarjala, naj za kosilo vse lepo pojem, kar je mama na predvečer zame pripravila. A kaj, ko špinače nisem in nisem marala! Pa sem jo začela prepričevati, naj ne pove

mami, da nisem vsega pojedla, pa ji ne bom niti jaz rekla, da jo je prišel kdo obiskat.“

Kot hčerka edinka že nekoliko starejših staršev (oče je bil namreč drugič poročen, potem ko je zgubil mlado ženo in komaj triletnega sina), sem jih najbolj intenzivno doživljala ob nedeljah popoldne. Niti jutraj ne, kajti trgovine jestvin, v katerih se je prodajal tudi kruh – kot naša – so bile odprte tudi ob nedeljah dopoldne ... izključno za kruh! Tako je bil, sicer samo oče, tudi takrat odsoten.

Ko bi starši dandanes živeli in imeli trgovino jestvin, bi nemara naročali potrebne zaloge po elektronski pošti, ne da bi čakali, da pride mimo predstavnik raznih grosistov, da prevzame naročila. V štiridesetih-petdesetih letih prejšnjega stoletja se je pa delo drugače razvijalo. Že dejstvo, da niso imeli lastnega prevoznega sredstva in da so se posluževali javnih prevozov, je za današnji čas skoraj nepojmljivo. Če se prav spominjam, je oče odpiral trgovino že ob pol osmih, zaradi kruha, ki ga je ta ali oni potreboval za malico, ko je šel v službo ali v šolo. Zato da je bil pravočasno na mestu, se je vozil od Sv. Ivana do trga Volontari giuliani s tramvajem ter nadaljeval od tam peš po ulicah Kandler, Cologna in Sottori-

pa navzgor do ulice Fabio Severo ... vseeno če je bilo vreme lepo, toplo, če je deževalo ali če je bilo vse prekrito s poledico, kot se je v tistih časih rado kdaj zgodilo. V slednjem primeru si je privezal na čevlje „jacine“ in se podal na naporno pot.

Mama se je medtem vozila s tramvajem številka 3 ali 9 do Campo Marzio, kjer je bila tržnica na debelo za sadje in zelenjavo. Odhajala je od doma, ko sem se jaz gotovo obrnila šele na drugo stran, zato mi je bilo nerazumljivo, kako je mogla – poleti sicer -- uživati, kot je trdila, ob jutranji vožnji v odprtem vagonu skozi

Furlanka Rina.

celo mesto. Nakupila je sadja in zelenjave, kakor ji je oče na predvečer napisal, privezala na vsako kišto ali žakelj leseno deščico z imenom in naslovom ter se odpeljala s filovijo št. 17 od Borznega trga prav do trgovine na ulici Fabio Severo 105, medtem ko je kolar natovoril nakupljeno blago, za nas in še za koga, na voz, v katerega je bil vprežen inteligenčen osliček. Poleti smo ga še posebno nestrpno pričakovali, ker je prinašal tudi v žakljevino zavito „štango“ ledu, ki jo je bilo treba čim prej razkosati in staviti v hladilnik, kjer so bili shranjeni najbolj delikatni proizvodi, kot na primer sveže maslo, in kakšna steklenica piva in Radenske. Da je osliček bil inteligentne sorte, je dokazal s tem, da se je avtomatično ustavljal pred vsako trgovino, kjer je bilo treba kaj oddati, in pa, da je kar samostojno nadaljeval pot proti domu na Vrdeli, če se je njegov gospodar predolgo zadržal na „osminki“ v bližnji gostilni, tako da se je ta moral kar požuriti, če ga je hotel dohiteti.

Že pakiranih proizvodov je bilo takrat bolj malo, če izvezamo kakšno pločevinko tune ali paradižnikove omake, tablice čokolade, bonbone in podobno. Vse ostalo je bilo treba sproti tehtati. Na pultu, ki se je naslanjal na zadnjo steno, so bili razvrščeni kupčki ovojnega papirja različnih velikosti in barv. Tisti, nekoliko bolj grobi, oranžno-rumene barve, so se uporabljali za sadje in zelenjavo, oljnati za suhomesne izdelke, sir, oljke in maslo, sivi pa za špagete. Za riž, moko, sladkor, ječmen, fižol ali kruh so bile na razpolago rjavkaste vrečke različnih velikosti od pol kila navzgor. Za manjše količine je bilo pa potrebno na poseben način ročno zaviti pripravno vrečko, kot me je naučil oče, ko sem nekoliko odrasla in prilično pomagala.

Olje, semensko, oljčno ali mešano, smo z merico zajemali iz velikega kotla in ga pretakali v steklenico, ki jo je gospodinja prinesla od doma. Le izjemoma je katera kupila škatlo oljčnega olja Sasso, ko je potrebovala nekaj posebnega.

Na prednjem pultu sta stali dve rdeči mehانيčni tehtnici, ki sta kazali izključno težo, medtem ko je bilo treba znesek vsakič sproti izračunati. In ni bilo ravno najlažje na hitro izračunati, koliko stane na primer četrt kila ali šestdeset dekagramov kakšnega proizvoda. Vendar je oče

bil kar iznajdljiv. Še danes vem na primer, da je takrat kilogram sladkorja stal 168 lir! Mar ne bi lahko stal okroglo 170, sem sprva mislila. A ko ga je ta ali ona gospodinja kupila samo četrt kila – ker si več ni mogla privoščiti, ali ker je potrebovala določeno količino za kak poseben recept, ne da bi doma imela tehtnico – sem kar brez problemov delila 168 s štiri.

Približno na sredi med obema tehtnicama je kraljevala starejša kovinska, sicer lepo izdelana, mehanična blagajna, pri kateri je pa deloval samo še predalček za drobiž, medtem ko smo bankovce spravljali v predal, ki je bil v pultu pod njo. Račune smo pisali na roko in seštevali brez računalnikov. Še vedno se mi včasih o tem sanja, kako sem kdaj – če je bil račun nekoliko daljši – še enkrat in še enkrat seštevala ali morda celo prosila očeta, naj preveri, če sem prav seštel.

Ob vsakodnevnem prebiranju časopisa naletim redno na novice o tatovih in sleparjih. Je sicer res, da jih je dandanes na pretek in najrazličnejših vrst. So pa že vedno bili, pa čeprav ne toliko. Zgodilo se je nekoč v petdesetih letih, da je prišel k nam v trgovino gospod, ki je kupil neko malenkost in plačal z večjim bankovcem. Ko mu je oče že vračal razliko, se gospod opraviči, češ da je le našel manjši denar, in prosi očeta, naj mu vrne bankovec. Plača, kar je dolžan, in brzo odide. Šele takrat se je oče zavedel, da je odšel ne samo z bankovcem, a tudi s prvotno že prejeto razliko, in izginil neznan kam!

(se nadaljuje)

Na barkovljanski promenadi l. 1938. Desno: leta 1942 ovekovečena želja po kolesu (v bližini naše trgovine).

Aleksander Furlan

Zgodba o bonih in avtobusnem listku

Priznam, zelo čuden podnaslov, a ne bojte se; če boste imeli malo potrpljenja in do kraja prebrali ta spis, boste prav gotovo razumeli, za kaj gre.

Vsi tisti, ki me poznajo, vejo, da sem se rodil na Greti nekaj let pred drugo svetovno vojno. Greta, posebno Zgornja Greta (*Gretta di sopra* v italijanščini) je bila takrat še kraj travnikov, kjer so se pasle krave, kraj vinogradov, pridelovalcev zelenjave in cvetja, tako rezanega kot sadik, in raznih lončnic.

Razen nekaterih strnjenih skupin hiš je bilo po celem območju veliko posameznih domačij, obdanih z vrtovi, tako imenovane »mandrije«, ki so bili domovi z gospodarskimi stavbami in štalami pridelovalcev zelenjave. Nonoti in starši so spadali med te »mandrijerje«. Glavni vir dohodkov je bila pridelana zelenjava, ki so jo prodajali na trgu na debelo nasproti železniške postaje Campo Marzio. Drugi nezanimljiv vir zaslužka je bila živinoreja s pridobivanjem mleka in mesa.

Greta je bila takrat narodno mešano predmestje, grobo povedano: tretjina Slovencev, tretjina Italijanov, preostali pa že poitalijančeni Slovenci, tako imenovane »cikorje«.

Med drugo svetovno vojno so na Greti ustanovili odbor OF, ki so ga sestavljali domačini in zraven še par Italijanov, Netržačanov, tujcev, pred nedavnim priseljenih iz Italije. Član tega odbora je bil tudi moj oče.

V tem odboru so poleg drugih stvari sklenili organizirati nabirko v obliki denarnega vojnega posojila za pomoč partizanom. Po pravici povedano, ta nabirka ni žela velikega uspeha iz enostavnega razloga, ker ljudje niso imeli denarja. Tudi oče ni imel denarja, vendar so doma imeli marsikaj, kar se je dalo prodati in s tem priti do denarja. Na kratko povedano: prodal je eno kravo in izkupiček dal partizanom kot vojno posojilo. V zameno je prejel vsa potrebna potrdila v obliki velikih bonov z veliko rdečo zvezdo v sredini. V praznih pro-

storčkih bona, ki jih ni pokrila velika zvezda, so bili podpisi raznih prejemnikov denarja, na spodnjem koncu pa je bilo seveda napisano: »Smrt fašizmu svoboda narodu«. Zraven je oče prejel še ustno obljubo, da mu bo vse to po vojni vrnjeno. Bonov je bilo približno deset, napisane vsote pa se ne spominjam več. Vse te papirje je oče spravil v temnozeleno steklenico in zazidal vse skupaj v zid našega pašna nekaj sto metrov stran od hiše.

Končala se je vojna, minilo je leto dni, medtem je oče umrl. Na bone z rdečo zvezdo smo pozabili, saj ni nihče vedel, kje so skriti.

K nam je večkrat prihajal mlad sosed, uradnik po poklicu, tedaj pa brez dela. Pri nas je kaj malega postoril; ker ni imel pojma o obdelovanju zemlje, so mu dajali taka opravila, ki niso prinašala veliko zaslužka, vendar tudi škode ni delal. Nekega dne je čistil in ril plevel, ki je rasel iz že omenjenega zidu, prav tam, kjer je bila skrita steklenica; en kamen se je odkrušil in »fлаška« mu je padla na noge. Tako smo našli bone in mama jih je shranila med druge papirje.

Poteklo je spet nekaj let. Leta 1948 smo se preselili v Barkovlje, na svoje, izučil sem se za mizarja, sestra, mlajša od mene, je obiskovala osnovno šolo. Torej, ta doba za našo družino ni bila med najlepšimi, prej obratno. Nismo bili lačni, posebnih problemov s preobledenostjo pa prav gotovo nismo imeli.

Aleksander Furlan bere iz svojih del zbranim na prazniku pri Lajnarjih.

Prav v tistem času je mama nekje izvedela ali kje prebrala, da nameravajo jugoslovanske oblasti vojna posojila vrniti, izplačati, in spomnila se je naših bonov.

Naravno je, da smo v družini od tega nekaj pričakovali, tako da je že drugi dan nesla vse skupaj na S.H.P.Z. (Slovensko hrvaško prosvetno zvezo) na Ulici Roma; omenjena zveza je poslala vse v Koper, verjetno na Zvezo borcev, in mi smo spet čakali in tudi spet na to pozabili. Čez poldrugo leto ali še več smo po pošti prejeli obvestilo, naj se mama čimprej javi v Kopru na tej in tej banki za izplačilo, ki ji pripada. Veselja v hiši ni bilo ne konca ne kraja, ugibanj in računov z naše strani ničkoliko, koliko bo to zneslo, cena ene krave danes, obresti tolikih let, itd.

Še isti teden je mama nekega jutra zgodaj potovala z avtobusom proti Kopru. Kot je pozneje povedala, v prijazni in glasni družbi koprskih kmetič, ki so se že vračale domov iz Trsta po prodaji svojih pridelkov. V Kopru, v banki, so jo zelo vljudno sprejeli, ji na dolgo in široko razložili o namenu in simboliki vračanja tega posojila, o zapletenih zgodovinskih preverjanjih in tako naprej. O vsem tem povedanem mama dosti ni razumela. Po končani razlagi pa je vseeno vprašala: »In denar?« »Saj ga imate pred seboj,« je bil odgovor. Pred njo so položili kupček drobiža, ki je komaj zadostoval za povratno vožnjo v Trst. Za eno kravo listek za avtobusno potovanje domov.

Kaj jim je mama takrat vsega tam povedala, ne bom tukaj zapisal, že zaradi tega ne, ker nisem bil zraven. Po mojem mnenju se je še dobro in poceni izmazala, saj so ji še zmeraj vljudno, vendar odločno pokazali, kje je avtobusna postaja.

Leto je šlo mimo in še več. Večkrat sem doma omenil, da bi se šel rad v Koper pogovoriti s tistim bančnim uslužbencem, ki je našo mamo na lep način, brez denarja, odplačal in jo odslovil. Zadrževali so me, kakor so mogli, da ne, da sem še premlad in da me sploh ne bodo poslušali. No, pri enaindvajsetih letih sem postal polnoleten in sem čakal priložnost za koprski obisk; ponudila se je prav kmalu po nekem prijatelju, nekaj let starejšem od mene. Spoznal je namreč neko punco iz Kopra, dala mu je naslov in obljubil ji je, da jo obiše. Pa sva šla.

Približno sto metrov od hotela Triglav sem našel že omenjeno banko. Takoj so razumeli, da nisem domačin in me vprašali, kaj ali koga iščem. Vprašal sem po najstarejšem uslužbencu pri njih, ker gre za neko zgodovinsko stvar. Nekaj bi ga rad vprašal in nekaj povedal. Učinkovalo je. Gospodu srednjih let sem se predstavil in povedal zgodbo. Spomnil se je mame,

že zaradi tega, ker so možnost izplačila vojnega posojila izkoristili le redki. (Verjetno so vedeli zakaj.) Spet je sledila razlaga: zgodovinsko preverjanje, overovitev zbledelih podpisov, devalvacija itd., da vse to veliko stane in nazadnje še bančna provizija.

Vprašal sem ga le eno: če so se prej, ko so končali računati, informirali, koliko stane avtobusni listek za Trst. Takoj je razumel, kaj sem ga vprašal, odgovora pa mi ni dal. Obrnil se je in odšel, v veliki hali sem ostal sam. V času, ko se mi je to dogajalo, sem bil še mlad in neizkušen, takrat sem vzel to zgodbo kot dobro politično uro, tako se je takrat reklo, in še danes mislim tako. Vse je bilo jasno, denar so mi vzeli, kot že nešteto drugim, še mnogo več, dobre lekcije pa se drago plačajo.

Kako bodo v Sloveniji gradili socializem, ni bila več skrivnost, s tem pač, da bodo drugim jemali, najprej svojim, kar je še najlažje, dokler bodo kaj imeli, potem pa nadaljevali z nizkimi plačami, z visoko inflacijo, z neplačanim »prostovoljnim« delom, s podražavljenjem vsega do kraja, do ubogega čevljarčka, ki je »flikal« čevlje v kakem podstopnišču in še z drugimi šikanami, ki so si jih sproti izmišljali ti »visoki umi« (ne)gospodarskega socializma, sami pa se ta čas dobro imeli in uživali na veliko.

Poučen in zgovoren mi je bil poznejši izlet na Brione, zame že kot druga politična ura, kjer je vsem na ogled razsipno in sramotno razkošje prvega moža, perverznega, tako imenovanega novega reda ali bolje rečeno »novega razreda in nereda«.

»Nihče naj ne kopiči denarja« ne v banki ne doma pod žimnico. Ta norost je bila razglašena kot učinkovit boj proti kapitalizmu, domačemu, seveda, torej že v kali zatreti vse morebitne – potencialne kapitaliste. V resnici, odvzeti človeku vsako možnost, da si na svoj način izboljša življenje. Biti v vsem in totalno odvisen od partije, odvisen od tistih, ki so ljudem denar ropali in zapravljali. Žal se še danes to dogaja, v Sloveniji že kar preveč, na drugačen, moderen način. Prodaja krav ne pride v poštev, dovolj je menjati kakšno besedo. Dokapitalizacija, recimo, je v Sloveniji zelo v modi strokovni izraz in mnogi se ga pogosto poslužujejo, kar pomeni, zelo preprosto povedano: še naprej izkoriščati že izkoriščane.

Na Brione se ne hodi več, niso več v modi, na tem svetu je še veliko drugih otokov, ki so s prinašalci denarja zelo gostoljubni.

Nisem povedal nič novega, saj je sprehajanje po eksotičnih plažah v Sloveniji že nacionalni elitni šport, pa še blizu si denarju, ki si ga prinesel.

»Svoboda narodu.«

Milan Dolgan

Stoletnica Pehtovtove (Ivan Brence) junaške smrti

Pred izidom je knjiga KO JE VOJNA, ki poleg tragedije o Pehtovtu vsebuje leta 1917 napisano dramo Janeza Ev. Kreka.

Kraj in doba, ki jima daje pečat Jakob Aljaž

Bližnji vasi, dvojček Dovje in Mojstrana. Dovje na karavanškem pobočju, Mojstrana izhodišče za Julijske Alpe, posebno za Triglav. Leta 1889 pride za župnika glasbenik Jakob Aljaž (1845–1927). To je doba velikih narodnih gibanj: nemštvo, slovenstvo, slovanstvo, italijanstvo. Napreduje industrializacija – na bližnjih Jesenicah, v Mojstrani velika cementarna, pospešeno se gradijo železnice. Jakoba Aljaža ne moti Avstroogrška, ki je kar pravična, boli pa ga, da po slovenskih gorah gospoduje nemščina. Znano

je, kako je Aljaž slovenil planinstvo. Mladi Finžgar je bil navdušen: »Živi naj on, triglavska straža, živi naj Bog nam vrlega Aljaža.« Tudi mladi politik Janez Evangelist Krek je užival Aljaževo podporo. Škof Jeglič pogosto prihaja k vsestransko spsobnemu Aljažu.

Leta 1914 izbruhne svetovna vojna. Avstroogrška, ki je v veliki meri slovanska, a je zdaj na življenje in smrt povezana z Nemčijo, se zaveda, kako tvegano je vojskovanje s Srbijo in z Rusijo. Posebno Čehi in Slovenci bodo znabiti kljub cesarskemu patriotizmu nezanesljivi. Uveden je tako imenovan vojni

absolutizem. Znane slovenske javne delavce, kot tudi male ljudi in seveda vojake, zasledujejo, preiskujejo, obsojajo, preganjajo. Država smatra, da so nevarni slovenski duhovniki, zlasti na Koroškem in Štajerskem. Tudi Jakob Aljaž je nevaren, že ga nameravajo aretirati in internirati. Zna pa se sam paziti. Gre na primer v Ljubljano na pogrebno slovo od v Sarajevu ubitega prestolonaslednika Ferdinanda. Proslavlja cesarske zmage. V župnijsko kroniko ne zapisuje ničesar ali pa kakšne postranskosti. Oblast cenil Aljaževo previdnost, cesar Franc Jožef ga je odlikoval že leta 1912, novi cesar Karel I. ga odlikuje leta 1917.

Nova zaostritev vojnih razmer

Maja 1915 vstopi v vojno Italija proti Avstroogrški in Nemčiji. Izbruhne soška fronta. Na Dovjem in v Mojstrani se sliši bobnenje topov. Zgornja savska dolina je neposredno vojno območje; na Dovjem in v Mojstrani se nastani vojaštvo. Kopljejo strelske jarke. Jakob Aljaž zapiše v kroniko: »Vojaštva je bilo čez zimo 6000 do 7000. Ležali so po hišah, štalah, skednjih in drvarnicah. Škode je bilo v moralnem in gmotnem oziru obilo. Dobiček so imeli le oštirji.« Slovenci smo bili razdvojeni: ali so Italijani sovražniki, ki osvajajo naše ozemlje, ali so zavzniki Rusije in Srbije?

Zdaj ni šlo samo za to, da so nekateri državljani simpatizirali s

Na desni je Pehtovt z družino.

slovanskimi sovražniki, ampak se je širila jeza, ker se je vojna s svojimi groznimi posledicami, kot je bilo pomanjkanje, lakota, sploh začela. Incidentov, tudi s smrtnim izidom, ni manjkalo. Na Kranjskem je stopilo v veljavo vojaško kaznovanje. Vsako negodovanje, kritiziranje, kaj šele upiranje, je bilo kaznivo. V Ljubljani je zasedalo vojaško sodišče pod vodstvom zloglasnega polkovnika Boubelika. Zastraševalne smrtne kazni nad vojaškimi in tudi nad civilnimi osebami so se izvrševale na strelišču pri Dolenjski cesti, na tako imenovanem Suhem bajerju. S kaznovanjem na tem morišču so pozneje prenehali.

Upor kmeta in gostilničarja Pehtovta

Devetinpetdesetletni Pehtovt (Ivan Brence) je bil »gruntar in oštir« na Dovjem. V zasebnem življenju ni bil srečen, ker mu je žena, ki jo je bil pripeljal iz Selške doline, zaporedoma rodila štiri hčere, sinček pa je umrl. Bil je vzkipljivega, oblastnega gorenjskega značaja. Hčere so že odraščale. Aljaž je povedal, da je bil »Brence moj delovodja na polju«, označil ga je: »Priden, vesten, odkritosrčen mož«. Aljaž je kasneje Pehtovta in njegovo družino smatral za trdne podpornike svoje politične stranke, to je Slovenske ljudske stranke, imenovane tudi klerikalna, vendar se zdi, da se sam Pehtovt ni odločno opredeljeval.

Bilo je v juliju leta 1915, ko mu je občinski sluga, mladoletnik Franc Rabič, po domače Mlakarjev, kar na njivo, kjer je oral, prinesel poziv, da mora za vojsko oddati par volov in voz. Pehtovt je vzkipel, da naj cesar sam vzredi vole in naredi vozove. Sluga je tekel povedat županu. Pri županu je bil ravno žandarmerijski poveljnik, po imenu Judež, po nekaterih virih Škarja. Ta je poznal že prejšnje Pehtovtove protidržavne izjave in poleg tega je bil zgrožen zaradi protivojnega razpoloženja prebivalstva.

Hitro se je odvijal klopčič Pehtovtove usode. Bil je aretiran 14. avgusta in odpeljan v Ljubljano. Zališevalec je prišel tudi na Dovje in vmešale so se razne priče. V župnijski kroniki Aljaž ne črhnje nič o Pehtovtovi zadevi. Janez Svolfjšak, raziskovalec Jakoba Aljaža, ve povedati, da je »Aljaž šel Pehtovta sam v Ljubljano pred smrtjo spovedat in obhajati.« Že čez deset dni (24. avgusta) je bil Pehtovt tako

rekoč slavnostno ustreljen na Suhem bajerju v Ljubljani. Prisoten je bil tudi »eksekucijski zdravnik« in mrliški oglednik Ivan Robida. Ta je po več letih poročal o dogajanju. Ohranjene so fotografije in poleg tega tolažilno pismo, ki ga je še tega dne napisal vojni kurat Ivan Kogovšek Pehtovtovi vdovi.

Bistveno je bilo to, da se obtoženi Pehtovt ni maral braniti, ampak je potrdil izjavo glavne priče. Bil je odločen ali kot pravi Aljaž »odkritosrčen«: »Kar sem rekel, sem rekel. Svojih besed ne bom nazaj jemal.« Lahko bi se bil pokesal in se izgovarjal, da ni mislil zares, da so bile priče mladoletne, da je rekel drugače, da je preveč popil in podobno.

Politična otoplitev

Slovensko časopisje ni smelo poročati o obtožbah in obsodbah in usmrtnitvah. Čeprav se vojna še zdaleč ni končala in se je tudi soško-tirolska fronta kruto nadaljevala, pa je leta 1917 v Avstriji nastopila politična sprememba. Novembra 1916 je umrl cesar Franc Jožef. Razglašena je bila delna pomilostitev, po dolgem času je bil spet sklican dunajski parlament, Krek in Korošec sta zahtevala ustanovitev Jugoslavije v okviru Avstroogrške, ustanovljene so bile preiskovalne komisije in nekatere obsodbe so bile spoznane kot krivične. Oblast in država sta se poskušali obdržati ne več s strogostjo in nasiljem, ampak z demokratično svobodnostjo. Jugoslovanski odbor v Londonu, v katerem so bili trije Slovenci, pa je zahteval, da je treba Avstroogrsko popolnoma razbiti, in je učinkovito deloval tudi v ZDA.

Ustrelitev pod Golovcem.

Vendar v zadevi Pehtovta, ki je bil obsojen »radi razžaljenja Veličanstva in motenja javnega miru« in je gladko priznal krivdo, še ni bilo revizije. Na Dovjem in v Mojstrani se je ljudem pričela oglašati vest, da je bil žrtvovan njihov rojak. Na bližnjem Vršiču so ruski ujetniki gradili vojaško cesto. Veliko fantov in mož je padlo na frontah. Iz Mitharjeve hiše so padli štirje sinovi, eden je bil težko ranjen. Dosti ujetnikov je bilo v Rusiji.

Župnik Aljaž je čutil olajšanje. Pomagal je pri aprovizaciji, to je preskrbi z živežem. Vojska je jemala zvonove. Pehtovtova vdova Ana je umrla, zadeta od kapi, ker se je razburila, ko je v njeno gostilno vstopil fant, ki je bil pričal zoper moža. Umrla je morda še v času vojne ali kmalu po njej. Pehtovtova najstarejša hči se je poročila s častnikom češkega rodu Karlom Paulusom. To je bilo že po vojni.

Povojno proslavljanje Pehtovta

Po »prevratu« v oktobru in novembru 1918, to je po ustanovitvi nove države Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev na ruševinah Avstroogrske, se je časopisje razpisalo o nekdanjih avstrijskih »zločinih«, tem bolj ker je bil v teku boj, komu bo pripadla Koroška. Žandarmerijski poveljnik na Dovjem se je izselil. V decembru 1919 je bil izveden prekop (ekshumacija) na Suhem bajerju usmrčenega trgovca Frana Petriča. Najbrž so Pehtovtove hčere že med vojno, vsekakor pa po vojni, prosile ali zahtevale, naj se pokojnega očeta prenese na pokopališče na domačem Dovjem. Aljaž: »Naredili smo prošnjo na pokrajinskega namestnika Ivana Hribarja.« Vendar je prej prišlo do obnove sodnega procesa v Ljubljani. Višje deželno sodišče je izrečeno sodbo razveljavilo zaradi procesnih napak in Pehtovta oprostilo kot nedolžnega.

Zdaj se je oglašil tudi Jakob Aljaž. V župnijski kroniki poroča: »Na poziv višjega deželnega sodišča sem dal leta 1919 in 1920 zelo obširno poročilo o pokojnem Ivanu Brenčetu, ki mi je bil dobro znan, in o pričah, ki niso bile verodostojne in so bile njemu sovražne. Bil sem tudi osebno zaslišan na sodnji v Kranjski Gori.« Dokument o razveljavitvi obsodbe in oprostitvi od obtožb nosi datum 8. januar 1920. V Državnem arhivu Slovenije nisem našel Aljaževega pričevanja.

Dvig Pehtovtovih posmrtnih ostankov na Suhem bajerju je bil izveden 3. oktobra 1921 pozno popoldne. Stroške pogreba je prevzela država. V slovesnem voja-

Spomenik iz leta 1934.

škem sprevodu je bil Pehtovt prenesen skozi Ljubljano na kolodvor v Šiški. Aljaž ni bil prisoten, a na krsti je bil njegov venec. Naslednjega dne je bil pogreb od železniške postaje Mojstrana na Dovje, in Jakob Aljaž je bil prisoten in je govoril. Časopisje je poročalo.

Pehtovt je postal slovenski narodni junak, mučenec. Tudi Jakob Aljaž je doživel časti in priznanja s strani nove države. Še istega oktobra leta 1921 je pevsko društvo Ljubljana v Unionu priredilo Aljažu na čast koncert in mu podelilo srebrn lovorov venec. Njegov duhovniški tovariš pisatelj Josip Lavtižar piše: »Odlikovani v Avstriji za razne zasluge je prejel tudi v Jugoslaviji red svetega Save četrtega in tretjega razreda, od škofijstva pa je bil imenovan za duhovnega svetnika.« Aljaž in Lavtižar sta po vojni ognjevito agitirala, naj gredo fantje branit jugoslovansko mejo proti prodirajoči Italiji.

Aljaž se je posvetil izgradnji kulturnega doma na Dovjem. Vrstile so se prireditve, ki naj bi med drugim lajšale vojne bolečine. Pehtovta pa so si prilaščale tudi druge politične stranke, ne samo Aljaževa. Sokoli so ga hoteli imeti tako rekoč na svojem praporu in voditelj Samostojne kmetijske stranke Ivan Pucelj si je prizadeval, da bi na domači hiši na Dovjem vzdali junaškemu Pehtovtu spominsko ploščo. Sokolom in »samostojnežem« se je Aljaž odločno upiral in dosegel, da so Pehtovtovi svojci umaknili že dano privolitvev za spominsko ploščo.

Na Dovjem niso nastale težave samo zaradi Pehtovtove spominske plošče, ampak tudi zaradi spomenika padlim vojakom, ki je bil odkrit leta 1925 in se nahaja v bližini cerkve in pokopališča. Na vrhu spomenika je figura vojaka v značilni avstrijski opremi.

(dalje) ➤

Argentina 1993

Vtisi in zapisi s turneje Tržaškega okteta (11. del)

BUENOS AIRES
Torek, 26. oktobra 1993

Letališče *Eziza* – ob 14.25 se je letalo dvignilo od vzletne steze in začelo pot proti domu. Ura je 15.00 in letimo nad Urugvajem, 10.058 m visoko s hitrostjo 1.068 km/h. Letimo z istim letalom *Giuseppe Verdi*, kot smo prileteli v Argentino.

Včerajšnji dan bo ostal v spominu; doživeli smo zelo bogato srečanje in nadvse pristrčno poluradno slovo. Kosilo v domu smo naročili za 12. uro, ker smo bili ob 13. uri zmenjeni, da se zapeljemo na ogled »Teatra Colon«.

Toda – kakšno presenečenje je bilo to kosilo! Gospa Ljerka je dala postaviti dolgo mizo in pogrtniti z belim prtom. Hotela se je slovesno posloviti od nas in je povabila ves upravni odbor »Rožmanovega doma« na kosilo. Bili smo res številna in pisana družina in gledati »starčke«, kako so se čutili počaščeni v naši družbi in kako so žareli od živahnosti, je bilo prav ganljivo.

Gospa Ljerka se je oblekla slovesno kot za v »Colon«.

Namesto običajne molitve pred kosilom smo jim zapeli *Otče naš* od Čajkovskega.

Nato se je v izredno lepem vzdušju in veselem razpoloženju nadaljevala pojedina. Po kosilu je imel

➔ (dalje s prejšnje strani)

Vročekrvnim Jugoslovanom je bil tak spomenik trn v peti in so ga leta 1938 porušili. Zdaj vidimo obnovljenega.

Odkritje na zapuščenem Suhem bajerju

Navdušeni Jugoslovani so najbrž dlje časa snovali načrt za postavitev spomenika na Suhem bajerju v Ljubljani. In res so ga postavili in na spomeniku je vklesan tudi datum. Celotni napis se glasi: »1914 1918 V spomin žrtvam avstrijskih trinogov na Suhem bajerju v Ljubljani 1. XI. 1934 N. O. Preds. odbora Karel Kalin. Načrt pr. Franjo Sič. ČUVALI BOMO JUGOSLAVIJO.« Prejšnji mesec, 9. oktobra 1934, je bil v atentatu v Marseillu ubit jugoslovanski kralj Aleksander Karadjordjević, ki je, preden je izdihnil, dejal: »Čuvajte Jugoslavijo.« Kralj Aleksander je bil ubit ravno 20 let potem, ko je bil v

Sarajevu ubit avstrijski prestolonaslednik Ferdinand.

V največji meri je bil golovski ljubljanski spomenik namenjen pokojnemu resnicoljubnemu dovškemu občanu Pehtovtu. Dandanes ta spomenik še stoji, vendar je skrit in zapuščen in pozabljen in se ruši. Stoji namreč kakšnih petsto metrov naprej od sedanjega strelišča v neprehodni goščavi. Meni je ta spomenik pokazala tako imenovana »gozdarica«, pokojna obiskovalka Golovca, Marija Pukl Tomac.

Pehtovtov spomin

Leta 2003 so na Pehtovtovi hiši v središču starega Dovjega vendarle vzdicali spominsko ploščo. Na njej je tale napis: »Ivan Brence Pehtut, gospodar te domačije, znan po odločnih besedah KAR SEM REKEL, SEM REKEL, je bil zaradi njih pred avstrijskim

vojaškim sodiščem obsojen na smrt in avgusta 1915 v Ljubljani ustreljen. Krajani Dovjega in Mojstrane. Občina Kranjska Gora 2003.« Morda bi bilo boljše izpustiti besedi »zaradi njih«, pa tudi besedo »avstrijskim«.

Še prej, 16. februarja leta 1991, je kulturno društvo Dovje Mojstrana izvedlo krstno predstavo tragedije »Kar sem rekel, sem rekel.« Avtor te odlične igre, v kateri poleg Pehtovta nastopajo njegova žena (Pehtna), župnik Aljaž, župan, žandar, občinski sluga, iz ruskega ujetništva vrniviši se Janez in trije dovški fantje, je France Voga. Voga, bivši plavžar na Jesenicah in potem ustanovitelj in lastnik kampa na Dovjem, je dejaven kulturni delavec in pisatelj.

Letos (2015) poteka sto let, odkar je bil Ivan Brence, po domače Pehtovt, usmrčen.

✦ Ivan Korošec, pisatelj, in verjetno tisti, ki javno zastopa odbor, nagovor v stilu kakor sto let od tega. Govoril je počasi, preudarno, z dolgimi pavzami, vzhičeno in metaforično obloženo. Vsekakor ga je bilo zanimivo poslušati, najbolj pa nam je prijalo, ko je rekel, da smo »jadranski slavčki« in smo si to tudi vsi zapomnili.

Slovesno pozdravno kosilo je bilo res enkratno doživetje, naši stari prijatelji so bili tako ganjeni, da so nekateri jokali, med njimi sama gospa Ljerka, ki je prvi dan nastopila tako strogo in resnobno, potem pa se je počasi tajala in tajala, dokler ni bila vsa mehka in voljna, kot bi jo namočil v dobroti.

Dobili smo tudi darilo, potem je spregovoril še Tone Šušteršič in z oboževanjem in občudovanjem govoril o oktetu in poudaril, kako lep človeški stik se je ustvaril med nami.

Za slovo smo jim zapeli še nekaj pesmi, nekatere tudi na željo in nato smo se dolgo in prisrčno pozdravljali. Lepo jih je bilo opazovati, kako so bili srečni in zadovoljni, da smo jim podarili urico slovenske pesmi in naše igrive prisotnosti.

Potem smo se kar urno odpravili v »Colon«. Pred Teatrom nas je čakal Lojze Rezelj s sinom Andrejem. Andrej je prinesel polno mapo partitur za nas, samih originalnih argentinskih, kar je Ladi nemudoma spravil na varno.

Obisk »Teatra Colon« je nekaj edinstvenega. Še to srečo smo imeli, da nas je prevzela mlada, priljubna in živahna vodička Andrea, ki smo jo takoj posrkali v našo družbo.

Ko smo prešli vhod, je rekla, da moramo govoriti potih, hoditi po tepih in da ne smemo fotografirati. Prvo, kar smo si ogledali, je bil »Salon Dorado«, ki je sestavljen križno. To je tako ugledna in svečana dvorana, da kar strmiš. Vprašali smo Andreo, če lahko eno zapojemo in je privolila z opozorilom, da bi to opravili čim prej, da ne bo kdo od nadrejenih začel sitnariti, da kaj se zadržuje toliko časa.

Intonirali smo *Srce je žalostno*. In ko se je enoglasje razvilo v štiriglasje, je kar zardela in so jo stresli mravljinci od lepote harmonije. Bila je začudena in presenečena nad našim petjem in ni mogla skriti svoje ganjenosti. Potem se je pridružila še Sandra in smo zapeli še *Puabi pojo*. Andrea je kar poskakovala in odtlej smo lahko peli, fotografirali in počenjali, kar smo hoteli. Bila je navdušena nad nami in tudi sama rekla, da takšne, tako odprte, komunikativne, zainteresirane in živahne skupine še ni nikoli vodila.

Premaknili smo se v veliko dvorano, ki šteje 3.700 sedežev, od katerih več kot 600 samo v parterju.

Okrog parterja še stoji železna rešetkasta ograja, za katero so opero spremljale vdove v času žalovanja. V teater so prišle veliko časa pred pričetkom predstave in odšle veliko časa po zaključku predstave, da jih niso ljudje videli.

Sredi velike dvorane je ogromen lestenec okrogle oblike, v katerem lahko stoji do petnajst ljudi. Včasih ga uporabijo za kakšen poseben zvočni efekt, na primer pri *Aidi*, ki jo trenutno uprizarjajo v »Colonu«.

Andrea nas je povabila, naj poskusimo akustiko in naj zapojemo eno kratko pesem. Zapeli smo *Mnogaja ljeta* in ko smo začeli tretjo kitico, forte in mogočno, so ji šli mravljinci po hrbtu in po lakteh, da se je prav stresla.

Medtem je prišla v dvorano še ena skupina Angležev, ki so obstali in nas poslušali ter nam na koncu zaploskali. Nato je prišla še ena skupina in so želeli, da še zapojemo. Odločili smo se za eno mirno: *Na trgu*. Postavili smo se v formacijo pred oder in zaplavali. Ljudje so se posedli in zamaknjeno poslušali. Najbolj presrečna pa je bila naša Andrea. Akustika je seveda sanjska, a v »Salonu Dorado« mi je bila še bolj všeč.

Medtem ko smo prepevali, pa je prišel načelnik tiskovnega urada, ki govori italijansko (saj se je predstavil, a ime mi je ušlo) in je rekel, da je slišal prijetno petje in hotel pogledati, kaj se dogaja. Zadržal se je z nami v vljudnem pogovoru in se zanimal na splošno za oktet. Vprašal je, če imamo kakšne posnetke in smo mu dali obe plošči in brošuro. Bil je zelo ljubezniv in je kazal iskreno zanimanje; rekel je, da mu je bilo prijetno poslušati naše petje in da če bo kaj, se bo oglasil. Vzpostavil je stik z Lojzetom Rezljem in se bo ob priliki obrnil naravnost nanj.

Z Andreo smo potem šli gledat delavnice za kulise globoko dol pod zemljo, kjer imajo velikanske hangarje. Potem smo videli delavnice za obleke, lasulje, maske in tako naprej. Videli smo obleko, ki jo je za neko predstavo nosil slavni Caruso; še prej pa smo videli ob vhodu razstavo violin in med temi originalno *stradivarko*.

Spotoma sem Andreo vprašal, koliko ljudi obiše »Colon« vsak dan.

»Okrog 1.500,« je odgovorila.

»No, danes jih je bilo 1.508,« sem vrgel v šali.

»Zame jih je bilo samo osem!« je ognjevito pripomnila.

To se mi je zdelo tako lepo, kot da bi dobil od nje poljub.

Ob koncu obhoda smo ji poklonili obe plošči in brošuro, v katero sem po slovensko in po kastiljansko

(z Rezljevo pomočjo) zapisal: »*Andrei osem pesmi iz enega srca*« in smo se vsi podpisali. Bila je tako pristrčno vesela darila, da nas je vse povrsti poljubila, ko smo odhajali.

Ko smo bili spet na prostem, smo se domenili, da gremo kupit še zadnje stvari za domov.

Arduinija je Pavle Novak odpeljal k neki teti, ki je že 59 let nuna v Buenos Airesu, mi pa smo šli na »Florido«, kjer so same trgovine. Z Ladijem sva zavila v »šopingsredišče« *Pacifico* in planila v neko trgovino s spominki, v kateri bi bilo vredno kupiti najprej prodajalko; perfektna ženska v vseh smislih.

Ko je bilo nakupovalnega norenja konec, je Lojze Rezelj povabil Ladija, Korena in mene na pijačo. Tako dobre kave še nisem pil v življenju.

Padel je večer. Opravili smo, kar smo imeli opraviti. Pavle nas je naložil v kombi in odpeljali smo se k Šenkovin na večerjo. Tam sta Marjeta in Jože zbrala 21 najožjih prijateljev in sodelavcev *Zedinjene Slovenije*, ki so pomagali organizirati turnejo. Bilo je ganljivo pogledati ogromno mizo v dnevni sobi, okrog katere smo se posedli novi prijatelji, ki smo ta stik in ta nova znanstva doživljali tako globoko in pristno.

Koliko krat sem med turnejo pomislil, kakšna gromozanska škoda, da se niso mogli med vojno domobranci in komunisti zneniti in ustvariti enotno fronto, da niso mogli zaznati globoko globoko v sebi skupnega klica po združevanju sil za blagor in korist naroda. Koliko srčne in intelektualne moči je šlo v nič s sovraštvom z obeh strani, s klanjem z obeh strani, z zaničevanjem z obeh strani; namesto da bi dajali na

kup, so podirali. Kakšno neumje! Kakšen nesmisel v vsem tem početju pred, med in po vojni! Zdrave in močne sile – kakršne koli ideologije in svetovnega nazora – je treba obrniti v narodovo korist. Večkrat pa sem se tudi vprašal, kaj bi se v Sloveniji zgodilo, če bi zmagali domobranci? Na to vprašanje ni odgovora, so pa možna ugibanja.

Večer pri Marjeti in Jožetu je bil nekaj izrednega. Ne samo zaradi prisrčnosti in gostoljubnosti Šenkovich, temveč tudi po tem, da smo odkrili Pavleta Novaka – našega šoferja – kot človeka, ki je sposoben z izjemno duhovitostjo držati vso družbo pokonci. Povedal je toliko smešnic (barzelet), da smo crkavali od smeha. Pravzaprav sta večer razgibavala Jože Koren in Pavle, saj sta si enostavno drug drugemu podajala štafetno palico smešnic. Pavle, tako tih in skromen, je kar zažarel kot meteor in vzplamtel v taki simpatični luči, da smo se že smejali, če smo ga samo opazovali, kako se napravlja, da bo vic povedal.

Uradni del je opravil Lojze Rezelj in ponovil v bistvu tisto, kar smo že v medsebojnih pogovorih slišali in se o tem pogosto pomenkovali; osnovni motiv pa je bil ta, da so bili argentinski Slovenci v prejšnjem režimu zapečateni kot sramota in so se jih vsi izogibali, zdaj pa hočejo vsi v Argentino.

V zahvalnem govoru sem poudaril, da je Tržaški oktet umetniška skupina in da ni imela nikoli nobenih predsodkov politične ali kakršne koli druge narave. Na Argentino smo začeli misliti že takoj po turneji v ZDA in Kanadi leta 1987 in če nismo prej prišli, je bilo samo iz objektivnih razlogov, ker smo zamenjali umetniškega vodjo in spremenili postavbo. Mi smo iskali stik z Argentino, ko se v Sloveniji še mislilo ni na kakšne premike in tudi v Ameriki smo opravljali spravo, ko se o tem še nikomur ni sanjalo.

To sem menil za potrebno, da poudarim, potem sem razdelil darila: plošče, brošure s posvetili (in nekaterim tudi svojo knjigo *Majenca*) Šenkovich, Pavletu in Franciju Novaku, Lojzu Rezlju in Tinetu Vivodi.

Vivod je v imenu organizatorjev podaril Sandri usnje z vrezano Argentino in grbom.

Na koncu je vstala še Sandra in povedala nekaj misli, kako je začutila med argentinskimi Slovenci veliko energijo in da bo skušala to energijo, katere se je tudi sama navzela, posredovati doma, najprej svojim najbližjim in potem čim širše. O oktetu niti besede.

Slovo je bilo težko, a neizogibno.

Plemeniti Lojze Rezelj – prizadevni in uspešni organizator turneje Tržaškega okteta je s pevci razvil globoko in občuteno prijateljsko vez.

V domu San Justo smo potem kot ponavadi Ladi, Luksi in jaz proslavljali še naprej. Z Ladijem sva šla še pisat razglednice in sva šla spat ob 4.30 zjutraj.

Slovo

Najtežje opravilo je bilo zbasati skupaj kovčke. Ker nisem uspel spraviti vsega v svoje, mi je enega, prav slikovitega, posodil še Tine Vivod (*ki mi je ostal v trajno last in ga še hranim doma*). Otvorjen sem kot istrski osel.

Preden smo se spravili v Francijev *colectivo*, smo se zbrali v veži skupaj z našimi »starčki« in še zadnjič zapeli v slovo *Pobratimijo*. Priznam, da sem težko pel in se mi je med pesmijo kar nekajkrat utrgalo. Nato smo se dolgo in ganjeno poslavljali. Gospa Ljerka je jokala kot otrok. Objel sem jo, jo poljubil na lice in ji dejal:

»Vi ste bili kot naša mama - !«

Mahali so nam v pozdrav, dokler jim nismo za vogalom na koncu ulice izginili izpred oči. Gotovo bo »Rožmanov dom« danes nenavadno tih in samevajoč.

Na letališče so prišli mnogi: Pavle Novak z ženo, predsednik »Doma Triglav« Živec, Marjan Bogataj, Marjeta in Jože Šenk z malim Jožekom, Franci, ki nas je peljal, je privedel s sabo tudi svojega krasnega

nečaka Tomaža, predsednik našega doma v San Justu Lojze Rezelj, ki se je prvi poslovil, ker se mu je mudilo v službo (pozabil sem mu vrniti 50 pesosov), morda še kdo, in seveda veliki Tine Vivod.

Ni besede, ki bi zmogla opisati to slovo. Vsak je v srcu čutil sam, kako mu je in vsi skupaj smo čutili eno.

Stiskov rok in poljubčkov je bilo toliko kot želja po ponovnem snidenju.

Ko je letalo zapustilo argentinska tla, so me premagale solze. Zavrtel se mi je ves film nazaj, od daljnih mučnih in napornih priprav do doživetij teh dni in grenkega, a notranje bogatega slovesa.

Človek joče od hudega in od lepega.

Argentina 1993 je ena najlepših strani zgodovine Tržaškega okteta.

Nad Atlantskim oceanom -
sreda, 27. oktobra 1993, ob 1.35
po srednjeevropskem času.

(Konec)

Fotografska oprema: Vladislav Komar

»In ko ločitve pride čas, na razne poti žene nas. Tu na pobratim roko mojo, ti mi podaj desnico svojo. Da srce zvesto kakor zdaj, ostalo bode vekomaj!«

Najtežje se je od nas (in oktetovci od nje) poslovila upraviteljica doma, gospa Ljerka Lovrečič (na skrajni levi v sprednji vrsti), ki je v treh tednih turneje postala pevcem in spremljevalcem prava velika mati. Od začetka stroga in odrezava je ob slovesu najbolj milo jokala. Z njo smo si globoko segli v dušo in obenem v srebrno srce Argentine.

Marija Mercina

Z lepoto in igro do življenjskih spoznanj

Anja Štefan, *Svet je kakor ringaraja,*
Pravljice, pesmi in uganke

To je knjiga pesmi, pravljic in ugank z bibliografijo avtoričinih knjižnih del in spremno besedo, ki jo je napisala Gaja Kos. Tako kot je napisano na ovitku knjige, so »/ .../ prelepo zakladnico izjemnih besedil likovno obogatili najboljši slovenski ilustratorji: Zvonko Čoh, Marjanca Jemec Božič, Ančka Gošnik Godec, Polona Lovšin, Marjan Manček, Jelka Reichman, Alenka Sottler, Hana Stupica, Marlenka Stupica, Peter Škerl in (Solkanka) Ana Zavadlav.« Istočasno je izšla tudi zgoščenka z avtoričinimi 15 uglasbenimi otroškimi pesmicami. Njen urednik Boštjan Gombač je večino »na novo oblekel« in posnel z 11 drugimi (tudi uveljavljenimi) glasbeniki.

Založba Mladinska knjiga iz Ljubljane je z antologijo počastila 70-letnico izhajanja revije Ciciban in same založbe. Odločitev založnice in spoštovanja vreden obseg knjige, 358 strani najboljšega iz pisateljčinega opusa, pričajo o izjemni delavnosti, še bolj pa o uveljavljenosti njenega dela. Bibliografija njenih knjižnih del, objavljena v »Ringaraji« in pripravljena prav za to izdajo, obsega 12 tiskanih strani; večkrat je bila nagrajena ali (»samo«) nominirana za pomembne slovenske literarne nagrade. To delo ni samo priznано pri kritikih, temveč tudi izredno priljubljeno. Marsikatera uglasbena pesem je tako znana, da bi jo smeli uvrščati med ponarodele. Zgodi se tudi, da jo pred njenimi pripovedovalnimi nastopi otroci v polnih dvoranah sprejemajo s petjem njenih najbolj znanih pesmi, kot so npr. *Sedem lisicic*, *Iščemo hišico* ali *Snežinke*, meni najljubšo od vseh otroških pesmic, kar sem jih kdaj prebrala.

Odprtih rok in srca so jo, in jo še vedno, sprejemajo tudi starejši ustvarjalci, npr. legendarna urednica Mladinske knjige in pisateljica Kristina Brenkova, žal, umrla leta 2009. Na začetku knjige je objavljeno pismo, ki ga je Anji Štefan napisala Svetlana Makarovič. V njem piše, da se prepozna v »stari lisici / .../ zunaj sneži, staro lisico bolijo kosti.« Z lisico

se istoveti, veliko mlajšo pesnico »občuduje, pa ne brez fousije«. Tudi v izjavah ilustratork na tiskovni konferenci ob izidu knjige (6. 10. 2015) se je pokazalo, da njeno delo kot svoje sprejemajo in priznavajo različne generacije ustvarjalcev mladinske književnosti.

Priznana pravljčarka, pesnica in pisateljica se je rodila v Šempetru leta 1969. Anja Štefan je profesorica slovenščine in angleščine, zatem se je izpopolnjevala kot pravljčarka, in sicer je magistrirala iz folkloristike, kot pripovedovalka pravljic pa se je izpopolnjevala v tujini, predvsem v Angliji. Takšne specializacije v Sloveniji namreč ni.

Kljub tolikšnemu obsegu in pomenu njenega dela – pa tudi popularnosti, ki jo spremlja kot izvrstno pripovedovalko pravljic, pobudnico in glavno organizatorko najprej Pravljčnega maratona in nato vseslovenskega, dalj časa trajajočega Pripovedovalnega festivala –, je obsežna antologija nastajala celo leto, torej dolgo in premišljeno, s sodelovanjem med avtorico in urednico Ireno Matko Lukan, marsikatero besedilo v njej je objavljeno prvič, podobno velja za precej ilustracij.

V spremni besedi Gaje Kos preberemo, da je Anja Štefan svoje življenje zapisala pravljicam – kot ustvarjalka avtorskih pravljic ter zapisovalka/prirejevalka ljudskih pravljic, prevajalka in pravljčarka pripovedovalka. Med drugim ureja zapuščino Milka Matičetovega. V tej antologiji in spremni besedi najdemo tudi marsikateri odgovor na vprašanje, zakaj je, ne glede na čas, prostor in druge okoliščine, tako pomembno, da otroci slišijo in berejo dobre pravljice, pa naj bodo ljudske ali sodobne avtorske. Pisci s svojim ustvarjalnim delom, mi bralci pa z njegovim sprejemanjem, pripisujemo pravljicam izjemen pomen, ki ga imajo v zdravem razvoju otroka in s tem človeštva. Anja Štefan kot mama štirih otrok to dobro ve.

Kaj je torej v Anjinih pesmih, ugankah in pravljicah takšnega, da pomenijo varno pot k zdravemu dozorevanju otrok in družbe? Naj nas ne zavedeta naslov pesmi in antologije, ne gre ga razumeti tako, kot da je življenje le igra. Ob njej gre v življenju tudi presneto zares!

*»Svet je kakor ringaraja,
Vse prihaja in odhaja,
Vse v krogu se vrti,
Zdaj smo tu in zdaj nas ni.«* Str. 327.

Ali kot je napisala Gaja Kos: *»Avtorica ob svojih inventivnih, spretno zastavljenih besedilih pokaže, kaj je prav in kako se streže stvarjem. Pozor – pokaže, ne pove. Usmerja in tisto, kar je prav, razloči od tistega, kar je narobe, skozi dejanja svojih junakov. / .../ gre za nevsiljiv prikaz moralnih dejanj, ki jih otrok povsem naravno občuti kot otipljivo pravilna in zato v njih vidi smisel.«* (str. 337).

Seveda pa so pravljice, pesmi in uganke, zbrane v tej dragoceni knjigi, predvsem umetniške stvaritve, ob tem pa tudi »obrtniško mojstrske«, kar zadeva zgradbo, ritem in rime, skratka, so plod nadarjene, pa tudi izobražene in izjemno delavne ustvarjalke. V antologiji *Svet je kakor ringaraja* je ob igri in otroškem veselju tudi veliko resnega – bivanjskega in moralističnega. Otroci so pametni in se teh pomenov dobro zavedajo, čeprav večinoma le na nezavedni ravni, seveda pa jih moramo mi – starši, stari starši in vzgojitelji – z izbiro najboljši knjig varno voditi skozi svet lepote in igre do življenjskih spoznanj.

Spomin

France Bučar in Draga

Zgodovina Drage je tesno povezana s Francetom Bučarjem. Bil je med prvimi slovenskimi disidenti, ki je dosledno oponiral takratni komunistični oblasti, kot to dokazuje njegov prvi nastop na Dragi leta 1978. Bučar je tedaj že bil v nemilosti, a si ni pomišljal sprejeti vabilo na Drago, kjer je govoril na temo »Ideologija in demokracija«. To je bila zelo lucidna analiza ideološko totalitarnih sistemov, ki je bila popolna preslikava tedanjega jugoslovanskega režima in njegovih protislovij, prava lekcija o tem, kaj demokracija ni.

V naslednjih letih je Bučar s svojimi nasveti organizacijskemu odboru še razširil krog predavateljev na druge intelektualce (Stojanović, Matvejević, Čosić, Gotovac), ki so udeležencem Drage omogočili spoznanje dejanske šibkosti jugoslovanske realnosti. Enako jasno je odzvenel tudi drugi Bučarjev nastop na tržaških študijskih dnevih, ko je leta 1989 z enako logočnim in prepričljivim razmišljanjem napovedal konec realnega socializma še pred padcem berlinskega zidu in nakazal pot boju za slovensko suverenost. Če je Draga odigrala v kakšni meri vlogo pri zavzemanju za demokratizacijo in samostojnost Slovenije, se mora zahvaliti tudi Francetu Bučarju. Zato se ga bomo vedno spominjali.

Sabina Vostner

Pesmi

*Vlečem se med cestami,
kot da sem sirota neba.
Edini žarek te oplazi,
vidiš – tukaj sem doma.
In smog se lepi na podplate,
kdor je ostal brez čevljev,
šteje tuje korake.
Obstajam v sivem prahu
in v jasnini nekega dne
slutim bližino ljudi,
skrijem se v svoje srce.*

Burja

*Kdo jih bo ulovil
zibajoče krošnje
nagibajo se globoko
ne verjamem, da so samo drevesa
še ptiči so izgubili svoj glas
kdo ga bo ulovil
veter, ki človeku odnaša
njegov Jaz.*

Plečnikovi kelihni so drugačni

Oblikovanje cerkvenega posodja ter ostale sakralne opreme je marsikdaj podobno snovanju samega cerkvenega prostora. Ne le v liturgiji, tudi v opremi samega ambienta je to ena izmed središčnih in še kako iskanih ter potrebnih nalog. Človek v današnjem svetu oziroma v življenju nasploh potrebuje simbole, ki polnijo različne detajle njegovega poslanstva, in tako je vedno znova zaželeno razvijati občutek za ustvarjanje tistega, kar žari v duhu sodobnega estetskega doživljanja.

Povezati likovno umetnost in arhitekturno oblikovanje, krhkost in lomljivost ter hkrati surovost in težkost materiala, je izziv za slehernega ustvarjalca. Tako je večplastnost človeka, njegovega življenja hkrati z liturgijo zaznamovala tudi snovanje in izdelavo kelihov. Zamisel, ki se je razvijala in postajala resničnost, pa je v svoji mnogoterosti ponudila dobro rešitev tudi glede vzdrževanja in ohranjanja te svete posode. To je stvaritev, ki nam spregovori skozi dediščino preteklosti, hkrati pa odseva sedanji čas. Vsak njen detajl je mogoče posebej občudovati, vzdrževati in ga interpretirati. Umetnik, ki snuje kelih, namreč podaja svojo individualno likovno govorico ter hkrati pristno evangelijsko sporočilo. To pa odpira možnost vedno novih snovanj tega veličastnega liturgijskega predmeta.

Slovenskega umetnika, arhitekta Jožeta Plečnika, vedno znova omenjamo, ga občudujemo, odkrivamo, predstavljamo in to bomo zagotovo počeli, dokler nam bo dano. Vsem nam, ki živimo v svetu umetnosti, je tudi on tisti, ki nam daje navdih in oporo v razmišljanju in snovanju del bodisi na papirju bodisi v materialu. Plečnikovi kelihni so »drugačni«, kot smo jih vajeni sicer. O tem ni dvoma.

Neskončno jih cenimo. Kaj je torej tako impozantnega, veličastnega in cenjenega ob pogledu na njih?

Ob koncu prve svetovne vojne je postala Plečnikova želja ter hkrati možnost, da se vrne iz Prage v domovino. Povabil ga je tudi profesor Ivan Vurnik, saj mu je ponudil mesto učitelja na oddelku za arhitekturo na novo ustanovljene ljubljanske univerze. To se je dokončno zgodilo leta 1921, saj je bil Plečnik med tem še zadolžen za prenavo Hradčanov v Pragi.

V skladu s svojim prepričanjem, ki se je razvilo v program prenovitve cerkvene umetnosti, je uvedel sakralno temo tudi v svojo arhitekturno šolo. Oblikovanje kelihov je izkoristil tudi za to, da se je podrobno poučil o vseh skrivnostih obdelovanja kovine, vdolovanja dragih kamnov, kristala in podobnega. Kelih namreč sodi po svoji strogi obliki in kakovostni izdelavi v sam vrh sodobnega oblikovanja sakralnih predmetov. Plečnik je v njem videl začetek vstajenja cerkvene umetnosti. Njegovi kelihni, s katerimi se je umetnik začel ukvarjati že v Pragi, so zgovern primer, kako intenzivno se je ustvarjalec poglobljal tudi v starogrško keramiko in v njej iskal pobude. Znanje o antiki je črpal iz knjige Gottfrieda Semperja *Der Stil*. Pisanje nemškega teoretika je razumel zelo nekonvencionalno v duhu dunajske secesije, ki si je prizadevala modernizirati tradicionalno oblikovno govorico.

Tako naloge kelihov ob križih, znamenjih, cerkvah ter večjih cerkvenih in samostanskih kompleksih v njegovi šoli niso bile nič izjemnega, a v Evropi gotovo nekaj posebnega, saj so že doma pri nekaterih vzbujale pomisleke in celo posmeh. Če slovenski prostor ne bi bil tedaj in še dolgo za tem tako zaprt, bi na to njegovo programsko usmeritev morda celo reagirali

tudi zunaj slovenskih meja, kar pa Plečnika zagotovo ne bi odvrnilo od začrtane smeri. Tako so prav v tej njegovi šoli pričeli študentje med prvimi in še začetnimi nalogami izdelovati risbe kelihov in ciborijev, ki so jih tudi presenetljivo hitro realizirali. Izdelovanja kelihov pa se je Plečnik pravzaprav lotil na pobudo brata Andreja, ki je bil duhovnik. *Andrejev kelih* je bil *pars pro toto* vseh, ki so mu sledili deloma še v Pragi, predvsem pa pozneje v domovini.

Očitno je seveda, da *Andrejev kelih* kaže veliko oblikovno ambicijo in prefinjenost tako v kompoziciji kot v obdelavi gradiva. Temeljni barvni nagovor keliha je temnjeno srebro. Iz razmeroma tanke ploskve stalca s petimi ametisti raste iz sredine nekoliko konično zasnovano deblo. Sestavljeno je iz obroča z napisom *ANDREAS FAMVLVS CHRISTI MCMXIII*, velikega kristalnega jabolka z meglicami, trivrstnega dela, na gosto okrašenega z ametisti, manjšega kristalnega jabolka-nodusa ter dvovrstnega dela z ametisti, ki se neposredno izteče v nekoliko parabolično kupo. Njen notranji del je, kot velevajo pravila, pozlačen. Poleg izrazite racionalnosti v zasnovi, ki bi jo Plečnik označil za moderno, zbuja pozornost še precejšnja uporaba platičnih form, njihova gostota, koncentrirana v deblu, kar pa

Andrejev kelih.

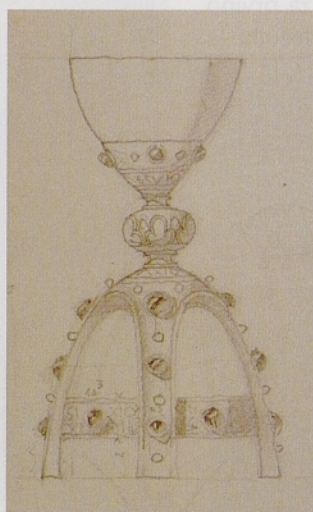
je znamenje Plečnikove velike želje dati kelihu potrebno dragocenost z uporabo gradiva in oblik. Takšno komponiranje po značaju nasprotujočih si oblik je mogoče pri Plečniku imeti za njegov prispevek k sočasnemu umetnostnemu ekspresionizmu. Umetnik se je namreč zavedal ključne vloge *Andrejevega keliha* v razvoju slovenske moderne in prav ta je zato upravičeno sodil za nekaj posebnega.

Smotrnost Plečnikovega oblikovanja, izraznost samega gradiva in namembnost bi lahko v tistem času služilo za utemeljevanje sočasne funkcionalistične arhitekture in oblikovanja. Plečnikov navdih se je tedaj skrival onkraj smotrnosti, v izraznosti samega gradiva, v dekoriranju, v zasnovi liturgičnega posodja, ki je ob upoštevanju temeljne funkcije lahko bila tudi pomanjšana arhitektura. Vrsta arhitekturnih prvin, v zasnovi cerkvenega posodja, ki so se izraziteje začele pojavljati prav v tridesetih letih Plečnikovega snovanja liturgičnega po-

sodja, kot so stebrički, kupolice itn., so nedvomni dokaz za takšno pojmovanje. Vendar se Plečnik nikoli ni oddaljeval od načel, ki jih je zagovarjal v svoji arhitekturi.

V obdobju med prvo in drugo svetovno vojno, sta bili pri Plečniku vidni dve zanimivi potezi: njegov razvoj arhitekturne misli, ki je odseval na področju sakralne-

ga posodja in kjer je bila vidna očitna razlika med zadržanimi ekspresionističnimi formami dvajsetih let ter plastično bogatimi površinami v tridesetih letih. To je bilo opaziti v vodilni vrsti kelihov, ki jih je Plečnik pojmoval kot arhitekturo v malem. Pri njih pa je vzdrževal neprekinjeno razvidno vez z zgodovinskimi vzori ter lastno neizčrpno inovativnostjo, ki ni poznala konca. Očitno je hkrati, da so njegovi kelihii od razmeroma preprostih oblik iz

Hutov kelih (levo) in kelih sv. Benedikta (na sredi); Plečnikov načrt za kelih (desno).

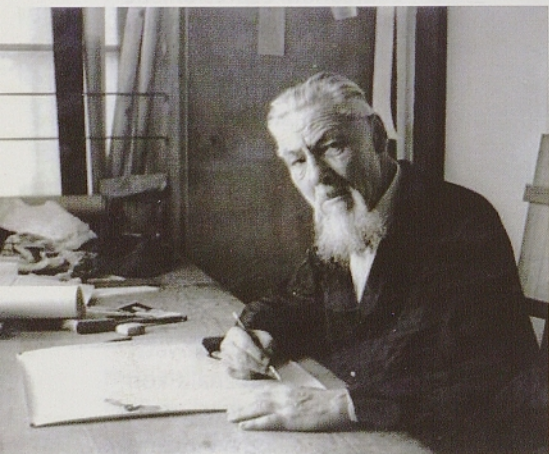
Kelih z oljčnimi vejicami (levo), Omanov kelih (na sredi) in Škorjančev kelih (desno).

praške dobe »potovali« mimo nekoliko bogatejših, a še vedno geometrično zadržanih v dvajsetih letih, do vse bolj bogatih tako v arhitektoniki kot v plastični površinski bogatitvi z reliefnim okrasjem in poldragim kamenjem v tridesetih in še kasneje. Iz tega obdobja so na primer še posebej zanimivi *Hutov kelih*, *kelih z oporniki*, *kelih sv. Benedikta*, *Škorjančev kelih*, *kelih sv. Jurija*.

Zakaj so torej Plečnikovi kelih »drugačni«? Pri njegovih kelihih zaznamujejo drugačnost že zanimivi citati v latinščini ali v materinem jeziku, ki sicer v umetnosti niso nič novega, a gre za prvino bogatega klasičnega izročila. Plečniku je

namreč moč besede tako v arhitekturi kot na liturgičnih predmetih veliko pomenila. Njegovi svetoписemski citati so praviloma kratki in njihov izbor je izbran.

Nakar je posebej domišljena tudi ikonografska govorica. Na *Omanovem kelihu* so upodobljene štiri svetoписemske daritve: Melkizedekova, Abelova, Abrahama in Kristusova; na *Škorjančevem kelihu* z zlatnikom je upodobljeno na eni strani Jezusovo rojstvo, na drugi pa Janezov krst; na kelihu, ki ga je škof Vovk podaril župniji Ponikve ob posvetitvi po vojni prenovljene župnijske cerkve, pa najdemo motiv oljčnih vejic.

Levo: Plečnik v svojem ateljeju; desno, Plečnik s prijateljem Sivkom.

Ob vsem tem je dobro vedeti še to, da Jože Plečnik ni nikoli teoretično razlagal ali utemeljeval svojih del, zato je sleherni opis njegovih del bolj mnenje tistega, ki to počne. A ob snovanju enega izmed svojih kelihov je bratu Andreju napisal: »Vedno se mi zdi, kelih mora biti vreden skoz naš duh – kateri je del božjega duha – da naj je materija, skozi katero se javlja ta duh, dostojna – to se razume...«

Lajnarji so zaselek nad Rojanom pri Trstu, ki je znan kot vinorodni kraj. Tu je leta 1954 tedanji kaplan v Rojanu, g. Stanko Zorko, dal postaviti Marijino kapelico, za katero je naredil načrt arh. Vilko Čekuta. Pri tej kapelici je vsako leto v septembru sv. maša. V spomin na nepozabnega msgr. Stanka Zorka, ki je nad petdeset let skrbel za slovenske vernike v Rojanu, so 30. avgusta letos postavili spominsko tablo, tržaška občina pa je trg pred kapelico poimenovala po g. Stanku Zorku. Iz rojanskega župnijskega glasila »Med nami« povzemamo članek, ki ga je o slovesnosti napisal domačin Niko Štokelj.

Slovesnost pri Lajnarjih

Skoraj 150 ljudi je v nedeljo, 30. avgusta, na malem trgu pred Marijino kapelico pri Lajnarjih nad Rojanom v Trstu, spremljalo uradno občinsko poimenovanje oširka po monsinjorju Stanku Zorku, odkritje turističnih tabel z imenom zaselkov Piščanci in Lajnarji ter dvojezične komemorativne table v poklon gospodu Zorku.

Svečanost se je začela z vsakoletno, letos posebej slovesno sveto mašo na prostem, ki jo je ob ljudskem petju daroval rojanski duhovnik, monsinjor Franc Vončina. Sledil je uradni del dogodka, ko je odbornik za gospodarski razvoj in turizem Občine Trst Edi Kraus odkril napis »Largo Monsignor Stanislav Zorko« (zaselek ni na območju vidne dvojezičnosti), krajani pa turistični tabli (skupno jih je pet) z izvirnimi imenoma Lajnarji in Piščanci ob robovih trga. Tržaški občinski odbor je na pobudo domačinov, verske skupnosti in slovenskih občinskih svetnikov poimenovanje trga po dolgoletnem dušnem pastirju slovenskih vernikov v Rojanu ter namestitvev – prvič – dvojezičnih turističnih smerokazov za Lajnarje in Piščance (kot vinorodni okoliš) sprejel že lani, ob 60-letnici izgradnje Marijine kapelice, katere pobudnik je bil prav gospod Zorko. Kraus si je med drugim zaželel, da bi pobuda služila tudi za promocijo vrhunskih vin in drugih kmetijskih pridelkov s teh pobočij, ki ležijo na izrazito sončni legi in kjer te dni že diši po zrelem grozdju.

Dvojezično komemorativno tablo v spomin na gospoda Zorka sta odkrila predsednica Društva Rojanski Marijin dom Dorica Žagar in Zorkova nečakinja iz Slovenije, ga. Milena (rodil se je v Leskovcu na Dolenjskem). Delo kamnoseka Borisa Zidariča je omogočilo prav rojansko društvo. Na plošči piše, da je Zorko služboval v Rojanu več kot 50 let in da je dal zgraditi poleg Marijinega doma tudi Marijino kapelico. Monsinorjev lik pa je osvetlil domačin in pevec rojanskega cerkvenega zbora Aleksander Korošič, ki je svoj čas tudi stanoval pri gospodu Zorku in je v ganjenem in ganljivem govoru poudaril, da je bil to duhovnik po meri človeka. Poprijel je za vsako, tudi težaško delo, bil je skromen, neutruden (skrbel je med drugim za Marijino družbo in skavte), z rojansko mladino je tudi igral »med dvema ognjema«.

Številne nove pridobitve na placu pri kapelici je blagoslovil gospod Vončina, v imenu domačinov od Lajnarjev in Piščancev pa je priznani vinogradnik Andrej Bole med drugim izpostavil dejstvo, da so za namestitvev turističnih tabel zbrali skoraj 700 podpisov in da se je pri tej akciji še bolj povezala vsa krajevna skupnost, od starejših do najmlajših. Vlasta Novak Piščanc pa je predstavila logotip z obokom in trto, ki krasi s šumniki opremljene smerokaze.

Slavje je zaokrožila družabnost v bližnjem kmečkem turizmu, oplemenitili pa so jo, poleg cerkvenih pevcev, glasba tria Kraški šopek, mladi skavtje v kroju in številne narodne noše. Prisotni pa so bili tudi podpredsednik Pokrajine Dolenc, občinski svetnik Švab, nekdanji tržaški škof Ravignani, rojanski župnik Mosca in vojaške oblasti.

Niko Štokelj

Foto: Bradassi

Srečanja v Peterlinovi dvorani

Ponedeljkovi večeri Društva slovenskih izobražencev v Peterlinovi dvorani v Trstu so se pričeli 5. oktobra s pogovorom o valu migrantov, o čemer je govoril popotnik in pisatelj Gregor Precac. O tem smo poročali v prejšnji številki.

Naslednji ponedeljek, 12. oktobra, pa je bilo v Peterlinovi dvorani srečanje s slikarjem Andrejem Kosičem ob odprtju njegove razstave z naslovom »Trpeča metamorfoza«. Slikarjevo delo je predstavil umetnostni zgodovinar Saša Quinzi. Za glasbeni uvod v večer je poskrbela pianistka Helena Lupinc iz razreda Claudie Sedmach pri Tržaški glasbeni matici.

Pianistka Helena Lupinc.

Miloš Pahor, Dina Slama in Sergij Pahor (levo). Flavtistka Erika Slama (desno).

Z leve: Tomaž Simčič, Igor Škamperle, Aleš Maver in Edvard Kovač o papežu Francišku.

V ponedeljek, 19. oktobra, so se v društvu spomnili akademika in vsestranskega kulturnega delavca in skladatelja Pavleta Merkùja ob prvi obletnici smrti. O njegovem liku in o njegovi kulturni dediščini je govoril glasbenik Miloš Pahor. Na večeru sta sodelovali glasbenica Dina Slama in flavtistka Erika Slama.

V ponedeljek, 26. oktobra, je bila na vrsti zanimiva okrogla miza, ki je v Peterlinovo dvorano privabila lepo število poslušalcev. Na temo »papež Francišek, božji mož ali populist« so govorili Tomaž Simčič, Igor Škamperle, Aleš Maver in Edvard Kovač.

ZBIRKA ZGODOVINSKEGA ČASOPISA

Že decembra lani so prišle iz tiskarne zadnje tri knjige iz Zbirke Zgodovinskega časopisa.

Akademik prof. Rajko Bratož je kot 46. zvezek zbirke objavil 685 strani debelo študijo Med Italijo in Ilirikom, Slovenski prostor in njegovo sosedstvo v pozni antiki. Gre za prvo delo, ki sistematično predstavlja zgodovino danes slovenskega ozemlja in njegovega sosedstva v obdobju od druge tretjine 3. do zgodnjega 7. stoletja. Avtor vključuje vse pisne vire iz antične dobe in izbor posameznih virov iz zgodnjega srednjega veka, ki se nanašajo na pozno antiko.

Kot 47. zvezek zbirke je izšla študija iz »črnožolte kletke narodov« v »zlato svobodo«? Habsburška monarhija in Slovenci v prvi svetovni vojni. Napisal jo je koroški zgodovinar prof. Walter Lukan z Dunaja in obsega 184 strani. Avtor želi prispevati k bolj diferencirani sliki nacionalne problematike habsburške monarhije med prvo svetovno vojno, saj v avstrijskem zgodovinskoopisju prevladuje pozornost do centra, Dunaja.

48. zvezek zbirke prinaša interdisciplinarno delo z angleškim naslovom *Man, Nature and Environment between the Northern Adriatic and the Eastern Alps in Premodern Times*, govori pa o spremembah okolja v srednjem in zgodnjem novem veku na našem širšem območju.

ZGOŠČENKA IZ UKEV

V župnijski cerkvi v Ukvah so 9. oktobra predstavili zgoščenko in brošuro Bogu in Mariji v čast, ljudem pa v veselje! Podnaslov pojasnjuje: Slovenske cerkvene pesmi, ki odmevajo v ukovski farni cerkvi. Gre za zbirko 17 liturgičnih pesmi, ki jih je iz bogatega župnijskega arhiva izbral organist in pevovodja Oswald Errath. Domači cerkveni zbor, ki ga vodi in šteje 28 pevcev, je imel tudi krajši koncert. Pridružila sta se mu kvartet Odmev iz Kamnika in rezijanska ljudska pevka Silvana Paletti.

Pesmi so v okviru projekta Učimo se, govorimo, odkrijmo in ohranimo naš jezik v šoli, doma in v cerkvi, ki ga je finančno podprla dežela Furlanija Julijska krajina, posneli na pobudo Združenja don Eugenio Blanchini iz Čedadada. Njegov predsednik Giorgio Banchig je tudi napisal spremno besedo za brošuro, ki prinaša besedila pesmi.

OD SAVE DO SREBRNE REKE

V dvorani Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani je bila 15. oktobra v okviru Pogovorov na Kongresu okrogla miza o spominih šolnika, glasbenika, publicista in urednika prof. Alojzija Geržiniča (Ljubljana, 1915 – Buenos Aires, 2008). Pod naslovom *Od Save do Srebrne reke* so izšli pri naši založbi Mladika kot prvi zvezek nove knjižne zbirke *Zapisi iz zdomstva*.

Na krstno predstavitev je prvič dopotovala v Slovenijo ena izmed dveh avtorjevih hčerk, Teodora Geržinič.

Srečanje je uvedla generalna tajnica SSK Sonja Avguštin, sledila sta pozdrava podpredsednika Slovenske konference SSK Stanislava Raščana in glavnega urednika založbe in revije Mladika Marija Maverja. O profesorju Geržiniču in njegovih spominih so nato spregovorili urednik knjige Ivo Jevnikar, pevec in avtorjev nečak Marko Fink ter akademik pisatelj Zorko Simčič. Predvajali so tudi nekaj Geržiničevih skladb.

Spomini obsegajo 422 strani in veliko dokumentarnih fotografij. Avtor opisuje svoje življenje in delo ter razmišlja o družbi in problemih, kot jih je doživel v vseh »treh Slovenijah«: v rodni Ljubljani, a tudi v Mariboru in Kočevju; nato v Trstu pod nemško zasedbo in takoj po njej, ko si je prizadeval za širjenje in uzakonitev slovenskega šolstva; končno v begunskih taboriščih v Italiji in med Slovenci v Buenos Airesu, kjer je na kulturnem področju sooblikoval »slovenski čudež v Argentini«.

Predstavitev spominov Alojzija Geržiniča v Ljubljani. Od leve Marko Fink, Zorko Simčič in Ivo Jevnikar (foto Ivo Žajdela).

OPČINE IN BARBANA

Goriško-tržaško romanje na Barbano pri Gradežu je bilo letos 1. septembra. Ob domačih duhovnikih ga je vodil bivši mariborski škof msgr. Marjan Turnšek. Udeležilo se ga je kakih 300 vernikov.

67. Marijanski shod na Opčinah pa je bil 6. septembra. Ob domačih duhovnikih ga je vodil tržaški škof msgr. Giampaolo Crepaldi. Krepka je bila prisotnost skavtov in skavtinj, pa je združeni zbor Zveze cerkvenih pevskih zborov.

PORTAL SLOVENC V SOSEDNIH DRŽAVAH

Radiotelevizija Slovenija je 6. oktobra v Koprju predstavila prenovljeni spletni portal Slovenci v sosednjih državah (<http://svsd.rtvsllo.si/>), za katerega skrbi urednica Barbara Kampos pri Regionalnem RTV centru Koper-Capodistria.

Gre za portal, kjer na enem mestu najdemo novice, fotografije, avdio in video posnetke o Slovencih v Italiji, Avstriji, Madžarski in Hrvaški, vključno z njihovimi radijskimi in televizijskimi sporedi.

SEDEŽ ZDRUŽENJA DON MARIO CERNET

Združenje Don Mario Cernet, ki je nastalo leta 1997 v Kanalski dolini in mu predseduje Tonči Sivec, je zadnje čase poživilo svojo dejavnost. V bivšem župnišču v Ovčji vasi je 24. oktobra slovesno odprlo svoj sedež, ki želi postati novo kulturno žarišče za Slovence in ostale prebivalce Kanalske doline.

URAD ZA OBMEJNA OBMOČJA

Odkar je raziskovalcem na voljo kakih deset tisoč fasciklov iz arhiva Urada za obmejna območja pri predsedstvu italijanske vlade, je izšlo že nekaj študij o njegovi vlogi, zlasti glede južnotirolskih in tržaških zadev. Pri milanski založbi Guarini e Associati je letos izšla študija, ki ob tem zajema še iz zasebnega arhiva demokrščanskega državnika Giulia Andreottija, ki je bil kot podtajnik pri predsedstvu vlade v času De Gasperija od začetka odgovoren za Urad in njegove tajne denarne sklade. Napisala sta jo Paolo Gheda in Federico Robbe in ji dala naslov Andreotti e l'Italia di confine, Lotta politica e nazionalizzazione delle masse (1947–1954).

TEHARJE 2015

Na Teharjah je bila 4. oktobra obletna maša v spomin na žrtve tamkajšnjega povojnega komunističnega uničevalnega taborišča. Somaševanje je vodil celjski škof msgr. Stanislav Lipovšek. Osrednji govornik je bil prof. Brane Senegačnik.

Komemoracije se je na pobudo prirediteljev goriških Srečanj pod lipami in Društva slovenskih izobražencev udeležil tudi avtobus udeležencev iz Gorice in Trsta, ki so se nato zaustavili še pred Barbarinim rovom oz. Hudo jamo. Tam jim je spregovoril Roman Leljak.

ZLATI JUBILEJ V ŠTANDREŽU

Prosvedno društvo Štandrež je v dneh od 23. do 25. oktobra praznovalo svojo 50-letnico, obenem pa 50-letnico Župnijskega doma Anton Gregorčič. Ob tej priložnosti so med drugim pripravili razstavo in izdali knjigo Damjana Paulina, ki pričata o zelo bogati društveni dejavnosti.

Posebej pa so se spomnili rajnega župnika msgr. Jožefa Žorža, ki je bil pobudnik tako društva kot doma. Odkrili so mu spominsko ploščo.

SLOVENSKE ŠOLE V ITALIJI

V šolskem letu 2015-16 po še neuradnih podatkih obiskuje slovenske vrtce in šole vseh vrst in stopenj na Tržaškem in Goriškem ter dvojezični vrtec ter šoli v Benečiji skupno 4.443 učencev in dijakov.

Na Tržaškem jih je 2.559 (600 v vrtcih, 908 v osnovnih šolah, 502 na srednjih šolah in 549 na višjih srednjih šolah).

Na Goriškem jih je 1.609 (448 v vrtcih, 602 v osnovnih šolah, 303 v srednjih šolah in 256 v višjih srednjih šolah).

V Špetru jih je 275 (101 v vrtcu, 115 v osnovni šoli in 59 v srednji šoli).

Otrok, ki so začeli obvezno šolanje in so torej stopili v prvi razred osnovne šole, je 334 (179 na Tržaškem, 130 na Goriškem, 25 v Benečiji).

Za celovito sliko bi bilo treba upoštevati še tečaje slovenščine v krajih, kjer ni slovenskega pouka, znaten osip ob prehodu iz srednje v višjo srednjo šolo in še druge vidike.

Čisto posebno vprašanje pa je, koliko izmed teh šolarjev in dijakov je Slovencev in koliko lahko šola s slovenskim učnim jezikom vpliva na narodno zavest.

Dokaj porazno sliko jezikovnega in narodnostnega stanja daje raziskava Šola, družina in zunajšolske dejavnosti, ki sta jo opravila Združenje slovenskih športnih društev v Italiji in Slovenski raziskovalni inštitut. Njen avtor je Martin Maver, statistično obdelavo podatkov pa je pripravila Norina Bogatec.

**PONATIS DVEH KNJIG
TINETA DEBELJAKA IN BARE REMEC**

Ob 70-letnici konca vojne, tragedije povojnih množičnih pobojev in begunstva so v Sloveniji z bibliofilsko natančnostjo ponatisnili knjigi s pesnitvama Tineta Debeljaka in risbami, linorezi in opremo njegove svakinje Bare Remec. Prvotno sta izšli v Argentini.

Založba Družina je ponatisnila pesnitev Velika črna maša za pobite Slovence (1949). V knjigi sta zdaj tudi razpravi Marije Stanonik in Milčka Komelja.

Muzejsko društvo Škofja Loka pa je v 300 oštevilčenih izvodih izdalo likovni album Kyrie eleison, Slovenski veliki teden (1955). Spremni besedi sta prispevala Aleksander Igličar in Marija Stanonik.

Trg msgr. Stanka Zorka

Pri Lajnarjih nad tržaškim predmestjem Rojanom so 30. avgusta poimenovali manjši trg po slovenskem dušnem pastirju Stanku Zorku (1919–2003), ki je dobrega pol stoletja služboval v Rojanu. Gre za trg pred kapelico v Ul. dei Mulini, ki jo je dal ravnano postaviti leta 1954, oblikoval pa jo je arh. Vilko Čekuta. Ob njej so domačini msgr. Zorku postavili dvojezično spominsko ploščo, dosegli pa so še dvojezični turistični tabli za zaselka Lajnarji in Piščanci.

STIČNA MLADIH 2015

V Stični je bilo 19. septembra 34. srečanje mladih vernih Slovencev. Pod geslom "Pogumno in iskreno srce" se jih je tokrat zbralo kakih 6.000.

Stična mladih je festival, ki ga mladi pripravljajo za mlade in se vsako leto odvija tretjo soboto v septembru. Za organizacijo skrbi Društvo SKAM (Skupnost katoliške mladine) in kakih 200 prostovoljcev.

Na svoji že dolgi poti se je koncept srečanja spreminjal in prilagajal zahtevam časa. Svoje začetke ima v dobi, ko je bilo v Sloveniji zelo veliko študentskih in drugih verskih skupin, ki jih je povezoval Medškofijski odbor za študente pod vodstvom Rudija Koncilije, in ko je bilo močno taizéjsko gibanje (prvi gost Stične je bil leta 1981 ravno voditelj ekumenske skupnosti v Taizèju brat Roger).

Letošnja Stična mladih je poleg srečanj z uglednimi tujimi in domačimi gosti ponujala pogovore v skupinah za dijake in za univerzitetne študente, a tudi nogometni turnir, likovni atelje in dodatne ponudbe različnih organizacij "na tržnici". Ves čas je bila priložnost za adoracijo in spoved, popoldan pa je minil v pripravah na mašo. Daroval jo je ljubljanski nadškof p. Stanislav Zore ob somaševanju sedmih slovenskih škofov, nuncija in kakih 160 duhovnikov.

Po maši je bilo še praznovanje in sklepni koncert Stična benda.

PARK SPOMINOV V ČRENŠOVCIH

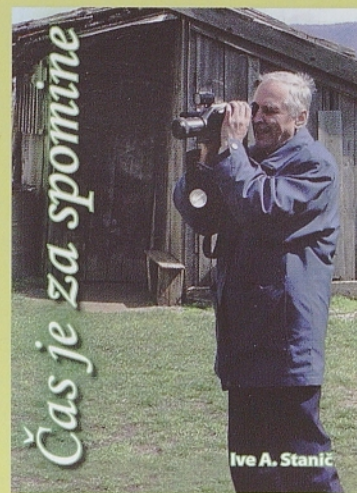
V Parku spominov v Črenšovcih v Prekmurju so na pobudo župnika Ivana Krajnca 11. septembra odkrili spomenik akad. slikarja Štefana Hauka »vsem umrlim v drugi svetovni vojni in po njej«. Odkrila sta ga župnik in župan, blagoslovil škof msgr. Štumpf, slavnostni govornik pa je bil predsednik države Borut Pahor.

Pahor je bil že 5. julija slavnostni govornik ob odkritju skupnega obeležja žrtev obeh slovenskih taborov med drugo svetovno vojno na Karlovcih pri Velikih Laščah.

Zelo pomenljiv nastop je imel tudi 29. oktobra ob odkritju plošče zakoncema Kseniji in Radu Hribarju na njenem nekdanjem gradu Strmol, od koder so ju partizani januarja 1944 odgnali v smrt. Njun primer je postal dodatno znan zaradi romana Draga Jančarja iz leta 2010 To noč sem jo videl. Marca letos so njuni trupli izkopali nad vasjo Mače.

Čas je za spomine

Publicist in raziskovalec tragičnih vojnih in povojnih let Ivo A.(= Amalija) Stanič iz Kočevske Reke je poleti v samozaložbi izdal živahno in bogato ilustrirano knjigo na 216 straneh Čas je za spomine. Avtor, ki se je rodil leta 1939 v Rajndolu in se je poklicno ukvarjal zlasti z glasbeno pedagogiko, je tako desetim dokumentarnim delom pridružil osebno obarvano knjigo.

66. BARAGOVİ DNEVI

Letošnji 66. Baragovi dnevi so bili 5. in 6. septembra v Clevelandu. Udeležili so se ga misijonarjevi čistilci, zlasti slovenski rojaki iz ZDA in Kanade, predvsem iz Clevelanda in okolice, Chicaga in Lemonta, Toronta, Hamiltona. Iz Slovenije je mednje prišel upokojeni koprski škof msgr. Metod Piriš, ki je 6. septembra med drugim maševal v slovenskem jeziku v clevelandski stolnici.

Škof Friderik Baraga je umrl v Marquettu (Michigan, ZDA) 19. januarja 1868, star 70 let. Tam se je leta 1952 začel postopek za njegovo beatifikacijo. Prizadevanja, da bi prišel na oltar, pa so bila stara že vsaj dve desetletji. Baragovi dnevi, ki naj bi v ljudeh spodbujali zavest o pomenu tega svetniškega škofa, so se začeli v Marquettu že leta 1948.

PISATELJ BORIS PAHOR 102-LETNIK

V knjigarni Konzorcij v Ljubljani so 26. avgusta pripravili posebno slovesnost ob 102. rojstnem dnevu pisatelja Borisa Pahorja. Vodila sta jo Zdravko Duša in Tatjana Rojc. Cankarjeva založba je predstavila dve novi knjigi: slovenski prevod zadnje Pahorjeve knjige Rdeči trikotniki, ki ga je opravila Tatjana Rojc (z avtorjem je sodelovala tudi pri pripravi italijanskega izvirnika), in zbornik esejev z lanskega simpozija v Ljubljani o Borisu Pahorju in Alojzu Rebuli Slovenska tržaška literarna šola.

Ministrica za kulturo Julijana Bizjak Mlakar pa je istega dne na ministrstvu razglasila prof. Pahorja za "kulturnega ambasadorja Slovenije".

60 LET SKGZ

Slovenska kulturno gospodarska zveza je 9. oktobra v Kulturnem domu v Trstu praznovala svojo 60-letnico. Ob tej priložnosti je slovenski predsednik Borut Pahor v dvorani izročil njenemu predsedniku Rudiju Pavšiču red za zasluge. Slavnostni govornik je bil bivši predsednik Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter bivši minister za Slovence v zamejstvu in po svetu, sedanji Pahorjev svetovalec prof. Boštjan Žekš.

V Kulturnem domu v Gorici pa je bil 17. oktobra deželni kongres SKGZ. Na prvih neposrednih volitvah je bil za predsednika potrjen Rudi Pavšič.

TRAGEDIJE POD RATITOVCEM

Kardinal Franc Rode je 6. septembra blagoslovil ploščo na steni cerkve v Sorici, posvečeno spominu 2 vojnih in 24 povojnih žrtev iz vasi pod Ratitovcem. Gre za domačine, potomce kolonov iz 13. stoletja iz Pustriške doline na Južnem Tirolskem (dveh imen svojci niso dovolili napisati), in pa za dva duhovnika. Povojna oblast je dala 17. maja 1945 neznanokje umoriti 24 domačih moških, konec istega leta pa izgnati v Avstrijo 90 domačinov (od tega 62 otrok). Naslednje leto sta bila umorjena župnik Franc Krašna in njegov prijatelj, znani primorski duhovnik in narodni ter kulturni delavec Filip Terčelj, ki sta se zavzela za preganjane.

O usodi šestih »tirolskih« vasi in ljudi je Marija Gasser napisala knjigo Vasi pod Ratitovcem skozi čas. Predstavili so jo v Železnikih dan pred odkritjem plošče.

NADŠKOF ANDREJ STANOVNIK

Papež Frančišek je imenoval nadškofa v argentinski severovzhodni provinci Corrientes p. Andreja Stanovnika za člana Papeške komisije za Latinsko Ameriko. To delovno telo spada pod Kongregacijo za škofe in obravnava verska vprašanja, ki so skupna vsej Južni Ameriki in Karibom. Preostali deli sveta takih komisij nimajo.

Stanovnik se je rodil v Slovenski vasi (Lanus) v Buenos Airesu očetu iz Žirov in materi s Spodnjega Brnika. Iz tiste povojne naselbine političnih emigrantov je izšlo 17 slovenskih duhovnikov, izmed katerih so trije škofje. Sam je postal kapucin. Služboval je že v generalni kuriji svojega reda v Rimu, štiri leta je bil generalni tajnik Škofovske konference Latinske Amerike (CELAM), pri kateri je zdaj podpredsednik. Škof je od leta 2001.

V BRUCKU TABORIŠČU ...

Plodni goriški raziskovalec naše polpreteklosti in publicist Vili Prinčič je pri Založništvu tržaškega tiska izdal knjigo *V Brucku taborišču ... 1915–1918*. Gre za opis begunskega taborišča v avstrijskem kraju Bruck an der Leitha pri Dunaju, kjer je zaradi soške fronte preživelo vojna leta več tisoč Slovencev, zlasti z Goriškega. V taborišču je zaradi bolezni umrlo 752 ljudi, rodilo pa se je 188 otrok.

DOKUMENTAREC O PROF. IVANU RUDOLFU

V nizu *Pozabljeni je Televizija Slovenija 10. avgusta prvič predvajala polurni dokumentarec z naslovom Ivan Rudolf*. Gre za prikaz življenja in dela tega narodnega delavca, njegovega zbiranja primorskih prostovoljcev v britanskih ujetniških taboriščih za italijanske vojake v Afriki in Aziji ter za junaško in tragično zgodbo primorskih padalcev. Scenarij sta napisala zgodovinar Gorazd Bajc in Marko Radmilovič, ki je podpisal tudi režijo in montažo.

NOVI ČLANI SAZU

Na redni skupščini Slovenske akademije znanosti in umetnosti so 18. junija razpravljali o novih članih. Za dopisnega člana je bil med drugimi sprejet koroški slikar Valentin Oman. Za nova izredna člana sta bila med drugimi izvoljena jezikoslovec Marko Snoj in literarna zgodovinarica Marija Stanovnik. V rednega člana je med drugimi napredoval zgodovinar Peter Štih.

JEGLIČEV DNEVNIK

Celjska Mohorjeva družba je v sodelovanju z Nadškofijskim arhivom v Ljubljani pod naslovom *Jegličev dnevnik* oskrbela monumentalno znanstvenokritično izdajo dnevnikov ljubljanskega škofa Antona Bonaventure Jegliča za obdobje 1899–1930. Rokopise 13 zvezkov sta prepisala in opremila z opombami Blaž Otrin in Marija Čipič Rehar iz nadškofijskega arhiva, ki ga vodi dr. France M. Dolinar. Knjiga šteje 1132 strani.

ŠOLSKA JUBILEJA

V tej jeseni mineva 70 let od dokončne uradne obnovitve slovenskega šolstva na ozemljih, ki danes sodijo pod Italijo.

Od 2. do 9. septembra pa je bil na Tržaškem in Goriškem na sporedu že 50. jesenski seminar za vzgojitelje, učitelje in profesorje šol s slovenskim učnim jezikom v Italiji. Teh je danes okoli 450.

Seminar na podlagi italijansko-slovenskih dogovorov pripravlja slovensko Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport, oblikuje pa ga Zavod RS za šolstvo v sodelovanju z Uradom za slovenske šole pri Deželnem šolskem uradu za Furlanijo Julijsko krajino. Koordinatrica seminarja je tudi letos bila višja svetovalka za slovenske šole v Italiji Andreja Duhovnik Antoni.

UMRL JE AKADEMIK IVAN VIDAV

Dne 6. oktobra je umrl redni član Slovenske akademije znanosti in umetnosti, ugledni matematik Ivan Vidav. Rodil se je 17. januarja 1918 na Opčinah pri Trstu, vendar se je njegova družina že leta 1920 izselila na Štajersko. Klasično gimnazijo je obiskoval v Mariboru, leta 1941 je diplomiral na Filozofski fakulteti ljubljanske univerze, kjer je študiral matematiko in fiziko. Pozneje se je izpopolnjeval tudi v Rimu in Parizu. Leta 1943 je postal honorarni asistent, 1946 docent, 1949 izredni profesor in 1953 redni profesor za matematiko prej na Filozofski, nato na Naravoslovni fakulteti. Napisal je vrsto razprav in učbenikov.

GLAS IZ ZALIVA

Društvo 2000 je izdalo knjigo *Glas iz Zaliva*. Gre za natis več pogovorov, ki sta jih imela njen urednik Peter Kovačič Peršin in pisatelj Boris Pahor. Skupno sta jo predstavila 12. oktobra v Trstu.

UMRL JE ŽUPNIK DAVID OŽBOT

Dne 15. oktobra je umrl najstarejši duhovnik goriške nadškofije, dolgoletni župnik v Martinščini David Ožbot. Čeprav je večji del življenja deloval med Italijani in Furlani, je ostal povezan z rojaki, zlasti z Mirnom, od koder je bila njegova družina. Rodil se je sicer v begunstvu 4. decembra 1919 v Mozirju, vendar je prva leta preživel v Mirnu. Že 12-leten je šel med kapucine. Študiral je v Rovigu, Veroni, Padovi, Vidmu in Benetkah, kjer je bil posvečen v duhovnika leta 1944. Novo mašo pa je pel v Rupi. Kot kapucin je služboval v Venetu, v letih 1952–66 kot spovednik na Stari Gori, leta 1966 pa je že kot svetni duhovnik nastopil v Martinščini.

IZUMIRANJE BENEČIJE

Raziskovalec in javni delavec Riccardo Ruttar je v beneškem časopisu *Dom* 31. oktobra objavil podatke, ki potrjujejo demografsko izumiranje Benečije.

V letu 2015 živi v sedmih skoraj v celoti slovenskih občinah Nadiških dolin le še 5.579 prebivalcev, v Terskih dolinah in Reziji pa še 2.358, skupno torej 7.932 ljudi. Leta 1871 jih je bilo po uradnih podatkih skupno 22.490, leta 1921 pa 28.126.

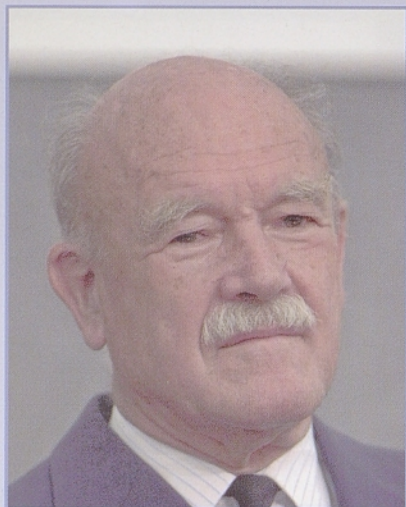
Tako pri prvem štetju, leta 1871, kot danes je bila najmanjša slovenska občina v Nadiških dolinah Dreka. Imela je 1.036 prebivalcev, danes jih ima 119. Danes je največja občina Špeter, ki šteje 2.213 prebivalcev (leta 1871 jih je imela 2.811). Nekeč je bila največja občina Podbonesec. Leta 1871 je imela 3.256, danes pa ima 978 prebivalcev. Občina Rezija je imela leta 1871 3.275 prebivalcev, danes jih ima 1.048.

70 LET RADIA TRST A IN SLOFEST

V obdobju številnih sedemdesetletnic je svojih prvih 70 let praznoval tudi Radio Trst A, ki se je obenem spomnil 20-letnice uvedbe slovenskih televizijskih sporedov RAI. To je bilo 20. septembra v Kulturnem domu v Trstu. Ob koncertu Big Banda Radiotelevizije Slovenija pod vodstvom Ljuzeta Kranjčana so se na odru zvrstili krajši nagovori in pozdravi.

S koncertom se je nekako zaokrožila tudi vrsta prirediteljev druge izvedbe pobude Zveze slovenskih kulturnih društev Slofest, ki je v tržaškem mestnem središču od 18. do 20. septembra opozarjala večino na ustvarjalnost Slovencev v Italiji.

Umrli prof. France Bučar

V Ljubljani je 20. oktobra umrl eden izmed očetov demokratične in neodvisne Slovenije, prof. France Bučar. Markantna osebnost, ki je na dolgi življenjski poti prešla različna obdobja in je zadnja leta tudi razočarala nekatere nekdanje sopotnike. To pa ne more zasenčiti njenega neprecenljivega prispevka v odločilnih letih za slovenski prelom s komunistično diktaturo in utesnjujočo Jugoslavijo, pa čeprav je svoji zadnji, letošnji knjigi dr. Bučar dal značilen naslov *Prelom*, do katerega ni prišlo.

Bil je namreč zelo kritičen človek, ki se ni bal plavati proti toku. Kristjan in narodnjak, zelo mu je bila pri srcu tudi usoda Slovencev za državnimi mejami.

Rodil se je 2. februarja 1923 v Bohinjski Bistrici. Obiskoval je škofijsko klasično gimnazijo v Šentvidu nad Ljubljano, na pravni fakulteti v Ljubljani pa je leta 1947 diplomiral in 1956 doktoriral.

Zgodaj se je pridružil Osvobodilni fronti. Leta 1942 so ga internirali v Gonarsu, po italijanski kapitulaciji pa so ga prepeljali v Nemčijo, vendar mu je uspelo leta 1944 doseči Slovenijo in se vključiti med partizane, in sicer v Kokrški odred, ki je 8. maja 1945 prvi dosegel Celovec. Nato je delal v Ozni, v letih 1952–56 je bil šef kabineta podpredsednika slovenske vlade in kasneje zveznega sekretarja za blagovni promet Marjana Breclja. V državni upravi je bil zaposlen do leta 1967, vendar je že leta 1962 začel delati na pravni fakulteti in bil leta 1965 izvoljen za izrednega profesorja. Bil je specialist za upravno pravo in ekonomijo ter gostujoči profesor po Evropi in Ameriki.

Zaradi vse bolj kritičnih stališč do režima so mu leta 1976 na zahtevo predsedstva Izvršnega komiteja Zveze komunistov Slovenije prepovedali pedagoško delo na univerzi, leta 1978 pa so ga upokojili. Med snujočo se opozicijo, v krogu Nove revije, ki je začela izhajati leta 1982, med krščanskimi izobraženci, v Celovškem Zvonu, ki je začel izhajati leta 1983, in drugje je z besedo in pisanjem širil nove poglede in bil nato med protagonisti »slovenske pomladi«. Že leta 1978 je imel v Dragi odmevno predavanje *Ideologija in demokracija*, nato je bil več let med njenimi uglednimi diskutanti, a tudi svetovalci prirediteljev. Večkrat je predaval tudi v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu. Udba ga je prištevala med najbolj nevarne nasprotnike, o čemer dokumentirano piše Igor Omerza. Mikrofone so mu nastavili celo na vrtu domačije v Bohinjski Bistrici.

Leta 1986 je sodeloval pri številki *Revije 2000*, ki je bila posvečena Slovenskemu narodnemu vprašanju danes, februarja 1987 pri znameniti 57. številki *Nove revije*, ki je bila posvečena *Prispevkom za slovenski nacionalni program*, nato pri zborniku *Na pragu tretjega tisočletja*, ki ga je uredil Jože Strgar pri celjski Mohorjevi družbi.

Leta 1988 je imel znamenit govor o položaju v Jugoslaviji pred evropskim parlamentom, sodeloval je pri pisanju *Gradiva za slovensko ustavo* in po aretaciji Janeza Janše 31. maja 1988 ter ostalih iz »četverice« postal član kolegija Odbora za varstvo človekovih pravic. Pomagal je pri snovanju prvih nekomunističnih strank (Slovenska kmečka zveza, Slovenska demokratična zveza) in dolga leta vodil Slovensko panevropsko gibanje. Po prvih povojnih večstrankarskih volitvah leta 1990 je bil kot predstavnik SDZ izvoljen za predsednika slovenskega parlamenta in je soustvarjal osamosvojitveni proces, slovensko ustavo in ostale temeljne korake demokratične in neodvisne države. Po razhodu Demosa v politiki ni več uspeval, čeprav je bil do leta 1996 član parlamenta, saj se je leta 1994 neuspešno potegoval za župana Ljubljane, leta 2002 pa kot neodvisen kandidat predsednika republike. Svoje kritične misli pa je kot zelo ploden publicist do konca razvijal v svojih knjigah.

DESETLETNICA ODDAJ MOJA ZGODBA

Radio Ognjišče je praznoval desetletnico uvedbe oddaje Moja zgodba, ki je bila v prvem desetletju na sporedu že 487-krat. Gre za bogat, vsem dostopen arhiv ustne zgodovine, ki priča o časih totalitarizma in osamosvojitve, in sicer za posnetke pričevanj ljudi, ki so jih na različne načine prizadeli totalitarizmi 20. stoletja, ter referatov na strokovnih in znanstvenih srečanjih.

Niz oddaj ima svoj začetek v letu 2005, ko je zgodovinar Jože Dežman začel z oddajo Moč pričevanja. Naslednje leto so jo preimenovali v Mojo zgodbo.

Pri pripravi oddaje z Radiom Ognjišče sodelujejo Študijski center za narodno spravo, Muzej novejšje zgodovine Slovenije in Komisija Vlade RS za izvajanje zakona o popravil krivic. Za vsebino skrbijo muzejski svetnik Gorenjskega muzeja dr. Jože Dežman, kustosinji Muzeja novejšje zgodovine Slovenije mag. Monika Kokalj Kočevar in Irena Uršič, predsednica Komisije Vlade RS za izvajanje zakona o popravil krivic Majda Pučnik Rudl in kustosinji Študijskega centra za narodno spravo Marta Keršič in Mirjam Dujo Jurjevčič. Oddajo od vsega začetka urejata voditelj Jože Bartolj in tehnik Boštjan Smole. Za vnos podatkov na spletno stran oddaje pa skrbi Gregor Lotrič.

KIP ZA ŠKOFA ANDREJA KARLINA

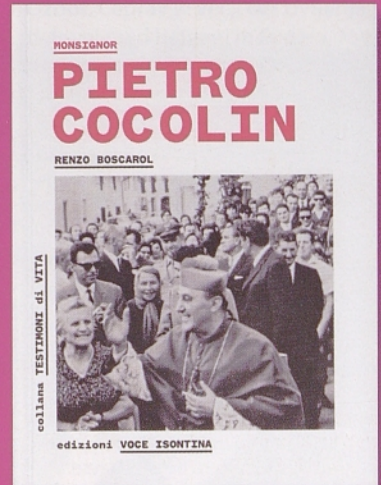
V Stari Loki pri Škofji Loki so 4. oktobra domačinu, zadnjemu slovenskemu škofu v Trstu Andreju Karlinu odkrili doprsni kip, delo akad. kiparja Metoda Frlica. Pobudnik Aleje znamenitih Ločanov Alojzij Pavel Florjančič je želel škofov kip postaviti tam, v Škofji Loki, že leta 2007 in pozneje leta 2013, vendar s predlogom ni prodrli. Zato je s podporo starološkega župnika Lojzeta Snoja in domačinov osnoval Park škofov v Stari Loki, kjer je kip dobil častno mesto.

Škof Andrej Karlin se je rodil 15. novembra 1857 v Stari Loki. V duhovnika je bil posvečen leta 1880. V Rimu je doktoriral iz cerkvenega in civilnega prava. Leta 1910 je bil imenovan za tržaško-koprskega škofa. Posvečen je bil 19. marca 1911, že leta 1919 pa ga je papež na zahtevo italijanskih oblasti razrešil. Pet let je vodil "škofove zavode" v Šentvidu nad Ljubljano, od leta 1923 do smrti leta 1933 pa je bil mariborski škof.

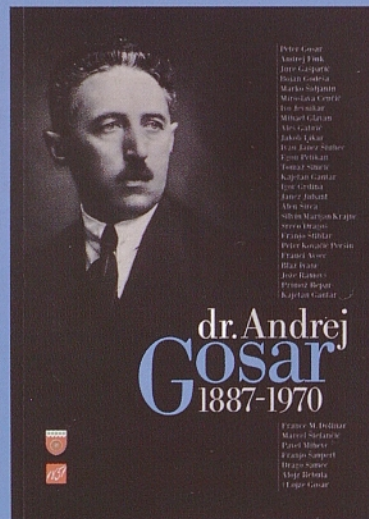
GORIŠKI NADŠKOF COCOLIN JE DOBIL ULICO IN KNJIGO

V Gorici so 4. septembra poimenovali drevored v Ljudskem vrtu po nekdanjem nadškofu Petru Cocolinu. Nato so v Trgovskem domu predstavili manjši zbornik o njem, ki ga je uredil Renzo Boscarol, izdal pa škofjski tednik Voce Isontina.

Msgr. Cocolin se je rodil v furlanski družini v Rudi leta 1920. Od leta 1967 do smrti leta 1982 je bil goriški nadškof, v letih 1975–77 tudi administrator tržaške škofije. Spoštoval je slovenski jezik in slovenske ljudi. Med drugim je omogočil ustanovitev slovenskega pastoralnega središča pri Sv. Ivanu v Gorici. V Trstu je začel s pripravami na škofjsko zborovanje Trst, kristjani iz oči v oči.

Zbornik o dr. Andreju Gosarju

Pri Celjski Mohorjevi družbi je v knjigi na 514 straneh Dr. Andrej Gosar (1887–1970) izšlo gradivo s posveta, na katerem je 28. in 29. marca lani v Logatcu in Ljubljani več kot 40 referentov osvetlilo različne vidike življenja in dela katoliškega sociologa in politika Andreja Gosarja. Uredila sta jo zgodovinar Jure Gašparič in urednica Celjske Mohorjeve družbe Alenka Veber, skupno pa so izdali Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Naravoslovnotehniška fakulteta ljubljanske univerze, Občina Logatec, Inštitut za novejšjo zgodovino in Celjska Mohorjeva družba.

Strokovni referati so objavljeni v treh razdelkih, sledijo Zapis in pa zelo podrobna bibliografija dr. Andreja Gosarja, ki jo je sestavil Drago Samec.

V knjigi so objavljeni tudi prispevki treh Tržačanov: Iva Jevnikarja, Tomaža Simčiča in Alojza Rebule.

17. Primorski dnevi na Koroškem

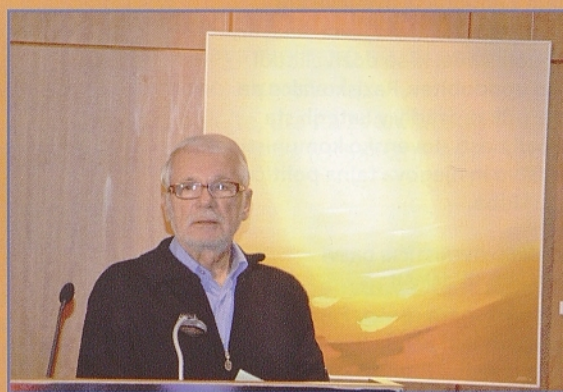
19. oktober-29. november 2015

Letošnji 17. Primorski dnevi na Koroškem so se začeli v ponedeljek, 19. oktobra, s predstavitvijo publikacij: Med izbiro in zgodovino. Spomini goriškega Slovenca avtorja Karla Bonuttija, Slovenska pesem v tujem škornju. Od doma do puščavskega peska avtorice Marije Stanonik, Ljudska religioznost v Kanalski dolini. O umiti in v prt zaviti lobanji avtorice Nataše Gliha Komac in Shranili smo jih v bančah. Slovarski prispevek k poznavanju oblačilne kulture v Kanalski dolini avtorice Karmen Kenda Jež.

V torek so odprli razstavo Deziderija Švare v Katoliškem domu prosvete v Tinjah. Slikarjevo ustvarjanje je predstavila Magda Jevnikar, za glasbeni vložek pa je poskrbela gojenka Glasbene matice Trst flavtistka Štefanija Suc ob klavirski spremljavi Beatrice Zonta. Dogodek je bil povezan s srečanjem glasbenih šol, ki so se ga udeležili Glasbena šola dežele Koroške, SCGV Emil Komel iz Gorice in Glasbena matica iz Trsta. Gojenci vseh treh šol so obogatili večer s svojim izvajanjem.

Kot že v preteklosti so tudi letos imeli srečanje predstavniki manjšinskih organizacij Svet slovenskih organizacij, Slovenska skupnost, Narodni svet Koroških Sloencev in Enotna lista. Tema okrogle mize je bila „Varčevalni ukrepi – kako zagotoviti delovanje slovenskih struktur?“ Srečanje je bilo v torek, 27. oktobra, v Tischlerjevi dvorani v Celovcu.

Tudi letošnje Primorske dneve so dopolnile različne gledališke skupine. V petek sta gostovali Mlajša gledališka skupina MOSP-a in Slovenski oder. Mosp je nastopal v Ražunovi dvorani v Št. Petru z igro »Eeny, Meeny, Miny, Moe« v režiji Helene Pertot, Slovenski oder pa v Tischlerjevi dvorani s predstavo »Stara hiška, hurška, buška in zlato pero« v režiji Lučke Susič. Primorske dneve je zaključila Dramska družina SKPD F. B. Sedej iz Števerjana. S predstavo »Aulularia in režiji Franka Žerjela so nastopili v farni dvorani v Selah.

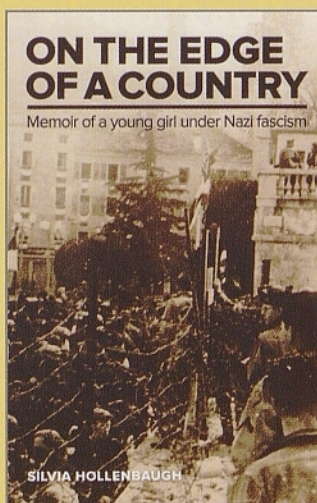
Deziderij Švara.

NA POTI ENAKOPRAVNOSTI

V čitalnici Knjižnice Šiška, ki sodi v sklop Mestne knjižnice Ljubljana, so 5. oktobra odprli fotografsko razstavo Na poti enakopravnosti - Pogled na žensko toponomastiko v Sloveniji. Gre za tretjo postavitev po uvodni 1. junija v Peterlinovi dvorani v Trstu in naslednji na sedežu rajonskega sveta tržaške občine za Zahodni Kras na Proseku.

Na večeru, ki ga je v imenu knjižnice vodil Janez Sedej, je pobudnica Elena Cerkvanič poudarila smisel pobude, ki opozarja na premajhno pozornost do žensk pri poimenovanju trgov, ulic, cest in zelenic. To velja tako za Trst kot za Slovenijo in širši prostor. V imenu sopredsedatelja, Društva slovenskih izobražencev, je pozdravil časnikar Ivo Jevnikar. Slavistka prof. Marija Pirjevca pa je problematiki uličnih poimenovanj ter vlogi Slovencev in slovenskih žena v Trstu posvetila širše razmišljanje. Na večeru je nastopila tudi pevka solistka Marija Mojca Peganc.

NA ROBU NEKE DEŽELE

Tako bi lahko prevedli angleški naslov (*On the Edge of a Country*) knjižnega prvenca, ki ga je napisala profesorica angleščine za tujce iz Rochesterja (New York) Silvia Hollenbaugh, izšel pa je pri letos ustanovljeni ameriški založbi SZS Books, LLC. Vsebinsko nakazuje podnaslov *Memoir of a young girl under Nazi fascism* (Spomini neke deklice pod nacifašizmom). Avtorica je predstavila doživetja svoje matere Milene Gulin (1927) iz Vrtojbe, ki so jo nacisti internirali v Bergen Belsen. Očeta Jožefa in sestro Zoro je izgubila v nemških taboriščih, medtem ko so ji brata Pepeta ustrelili. Po vojni se je poročila z ameriškim vojakom in se izselila v ZDA, od koder sta se pozneje skupno s hčerko Nadio preselila v Gorico. Nadia je poročena z glavnim

urednikom revije Isonzo – Soča Dariom Stasijem. Pripoved s poudarkom opozarja na trpljenje Slovencev pod fašizmom in med vojno.

NAGODETOV PROCES

Arhiv Republike Slovenije je izdal 1040 strani debelo knjigo svojih arhivistk, zgodovinarik Mateje Jeraj in Jelke Melik Kazenski proces proti Črtomirju Nagodetu in soobtoženim, Študija in prikaz procesa.

Posvečena je enemu najbolj odmevnih montiranih političnih procesov v povojni Sloveniji, ki je bil na vrsti v dneh od 29. julija do 12. avgusta 1947. Poleg uvodne študije so s potrebnim znanstvenim aparatom objavljeni vsi dosegljivi viri o samem poteku procesa, sodbi in dokaznem gradivu tožilstva.

Proces smo doslej poznali zlasti iz spominov tako na smrt obsojenega Ljuba Sirca, ki pa je preživel in se pozneje v emigraciji uveljavil kot ekonomist in slovenski javni delavec, kot Angele Vode, ki so doživeli tudi filmsko upodobitev. Raziskovalce pa še čaka prikaz ozadij, v katerih sta nastopali zlasti slovensko komunistično vodstvo in njegova tajna politična policija Udba.

PRIMORSKI SLOVENISTIČNI DNEVI PRI ŠKOCJANSKIH JAMAH

V Kongresnem centru Parka Škocjanskih jam je bila 9. oktobra letošnja izvedba Primorskih slovenističnih dnevov, ki jih izmenično, vendar skupno prirejajo Slavistična društva Koper, Nova Gorica in Trst-Gorica-Videm. Tokrat je bilo na vrsti Slavistično društvo Koper, ki je pripravilo spored osmih referatov, zlasti o folklornem izročilu matičnega in klasičnega Krasa ter njegovi literarni upodobitvi in pa o pisatelju Bogomirju Magajni.

Čeprav je na vabilih pisalo, da gre za 25. Primorske slovenistične dneve, so na srečanju ugotovili, da se jih je v resnici zvrstilo že 27, saj so se začeli leta 1990, leta 2000 pa so imeli kar dve njihovi izvedbi. Na njih se je zvrstilo več kot 400 referatov.

BRATSTVO NA DELU

Pri Založništvu tržaškega tiska je izšla 337 strani debela knjiga Marka Stibilja *Bratstvo na delu*, Delovne enote Cone A Julijske krajine. Gre za prikaz deleža mladih s Tržaškega in Goriškega v povojni zgodbi mladinskih delovnih akcij in brigad v Jugoslaviji. Uvodne besede je prispevala tržaška zgodovinarica Marta Verginella z Ljubljanske univerze.

BAZOVICA 2015

Ob spomeniku štirih ustreljenih junakov I. tržaškega procesa iz leta 1930 na bazovski gmajni stoji od 5. septembra tudi obeležje v spomin na njihovega sotrpina Antona Gropajca iz Drage. V rimskem zaporu Regina Coeli si je zaradi prestanega trpljenja 16. junija 1930 vzel življenje in je zato peta žrtev I. tržaškega procesa.

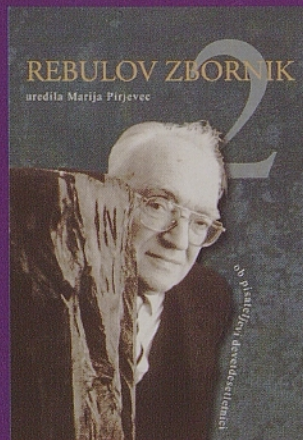
Tradicionalna spominska prireditev je bila 6. septembra. Poleg Milana Pahorja, ki je povezoval spored v imenu prirediteljev, so spregovorili tržaški javni delavec Rafko Dolhar, v italijanščini kulturni delavec Andrea Bellavite iz Gorice, v hrvaščini pa pisatelj Milan Rakovac.

Spominska srečanja so bila tudi pred grobnico junakov pri Sv. Ani v Trstu, pred obeležjem pred rektoratom v Ljubljani in pred spomenikom v Prešernovem gaju v Kranju.

Letos je izšel tudi ponatis spominov Uporna mladina Milka Škrapa iz leta 1971.

Dva zbornika Slavističnega društva

Slavistično društvo Trst-Gorica-Videm je skupno z založbo Mladika izdalo *Rebulov zbornik 2*. Gre za zbirko referatov s simpozija ob 90-letnici pisatelja Alojza Rebule, ki ga je društvo priredilo junija lani. Prvi *Rebulov zbornik* pa je izdalo pred desetimi leti.

S Skladom Libero in Zora Polojac pa je Slavistično društvo letos izdalo še *Zbornik za Ivanko Hergold*. Uredila ga je prof. Marija Pirjevec, obsega pa obogateno gradivo s simpozija lanskega aprila, ki ga je društvo posvetilo koroško-tržaški pisateljici Ivanki Hergold (*Gradišče pri Slovenj Gradcu, 1943 – Trst, 2013*).

»Gospod profesor, ali ste poročeni?

»Veste kaj, za domače zadeve se ne zanimam – za to morate vprašati mojo ženo!«

Psa prodajam.

Ali je hud?

Ne, saj še ne ve, da ga bom prodal.

Profesor vpraša Jerneja: »Ali obstaja kakšna prozorna kovina?«

Jernej: »Eeee... Da, kovinska mreža!«

Ura fizike. Profesor vpraša Karla: »Kaj vre v loncu pri devetdesetih stopinjah?«

»Pravi kot, profesorica!«

Profesor vpraša dijake: »Kaj je prah?«

Valter odgovori: »Prah je blato, ki so mu odvzeli sok.«

Teksaški farmar na obisku pri avstralskem. Ta mu razkazuje svoja žitna polja. »Oh, moja so vsaj dvakrat večja!« pravi Teksačan.

»Kakšne pa se vam zdijo moje krave?«

»Moje so dvakrat večje od vaših največjih bikov!«

Tedaj priteče mimo njiju skupina kengurujev. Teksačan brž vpraša gospodarja: »Kakšne živali pa so to?«

Avstralec, sit njegovega širokoustenja, odgovori: »Kaj pri vas v Teksasu nimate kobilic?«

Moški vstopi v trgovino s pohištvom in pravi prodajalcu: »Rad bi imel zelo trdno posteljo.« »Gospod, oprostite, pa saj niste posebno težki!«

»To je res, imam pa zelo težke sanje!«

Ali vi doma kuhate?

Ne. Z možem se hraniva v restavraciji. Doma mu skuham le takrat, kadar me on razjezi.

Ded in babica obujata spomine na mladost, pa ded pravi: »Ajde, stara, da se malo vrneva v mlade dni. Jaz grem do ure na trgu, ti pa pridi tja točno ob petih.« Ded čaka, babice pa od nikoder. Ves premrznjen pride domov in jo vpraša: »Zakaj nisi prišla?« Babica pa odvne: »Mama me ni pustila.«

Profesor Vidmar: »Zelo sem vesel, da vas vidim, gospa. Kako kaj gre vašemu ljubemu možu?«

»Nisem poročena, gospod profesor.«

»A tako? Torej tudi vaš soprog ni poročen.«

Neki tip uravnava svojo uro po uri na zvoniku. Človek, ki pride mimo, mu reče:

»Gospod, pogledjte, ura na zvoniku stoji!«

Oni pa odvrne: »Nič za to. Saj stoji tudi moja ura.«

Nizozemec je bil na dopustu v Dolomitih. Po nekaj dneh ga lastnica hotela, kjer je stanoval, vpraša, kako se počuti in če mu je kraj všeč. »Hvala, dobro se počutim,« je odvrnil gost, »čeprav me zelo moti, da vse te gore zakrivajo razgled!«

Na železniški postaji lokalne železnice potnik po dolgem čakanju vpraša postajnega načelnika: »Kdaj končno pride ta vlak?«

»Mislim, da prav kmalu,« odvrne ta, »strojevodjev pes je že prišel!«

Ste poravnali naročnino?

Celoletna naročnina 30,00 €.

Letalska pošta: Evropa 50,00 €, Amerika 60,00 €, Avstralija 65,00 €.

Poštni račun: 11131331; uprava Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu (pon.-pet. med 9. in 17. uro).

Bančni račun: Zadrúžna kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916 ; SWIFT: CCRTIT2TV00).

MLADIKA v novem letu

č 67

II 117 986 2015

920152680,9

COBISS

Vsem, ki bodo naročnino 2016 poravnali do 31. januarja 2016, bomo darovali koledar, ki ga je za Mladiko ilustrirala in oblikovala Erika Cunja.

Naročnino lahko poravnate po poštnem računu 11131331 ali pa tudi osebno na upravi Mladike, Ulica Donizetti 3 v Trstu, od ponedeljka do petka med 9. in 17. uro.

Plaćniki v tujini lahko plačate s čekom ali po banki na: **Zadružna kraška banka – Banca di Credito Cooperativo del Carso (IBAN: IT58 5089 2802 2010 1000 0016 916 - SWIFT: CCRTIT2TV00).**

KOLEDAR 2016

DVANAJST MESECEV Z
ERIKINIM CIRKUSOM

ILUSTRIRALA ERIKA CUNJA

